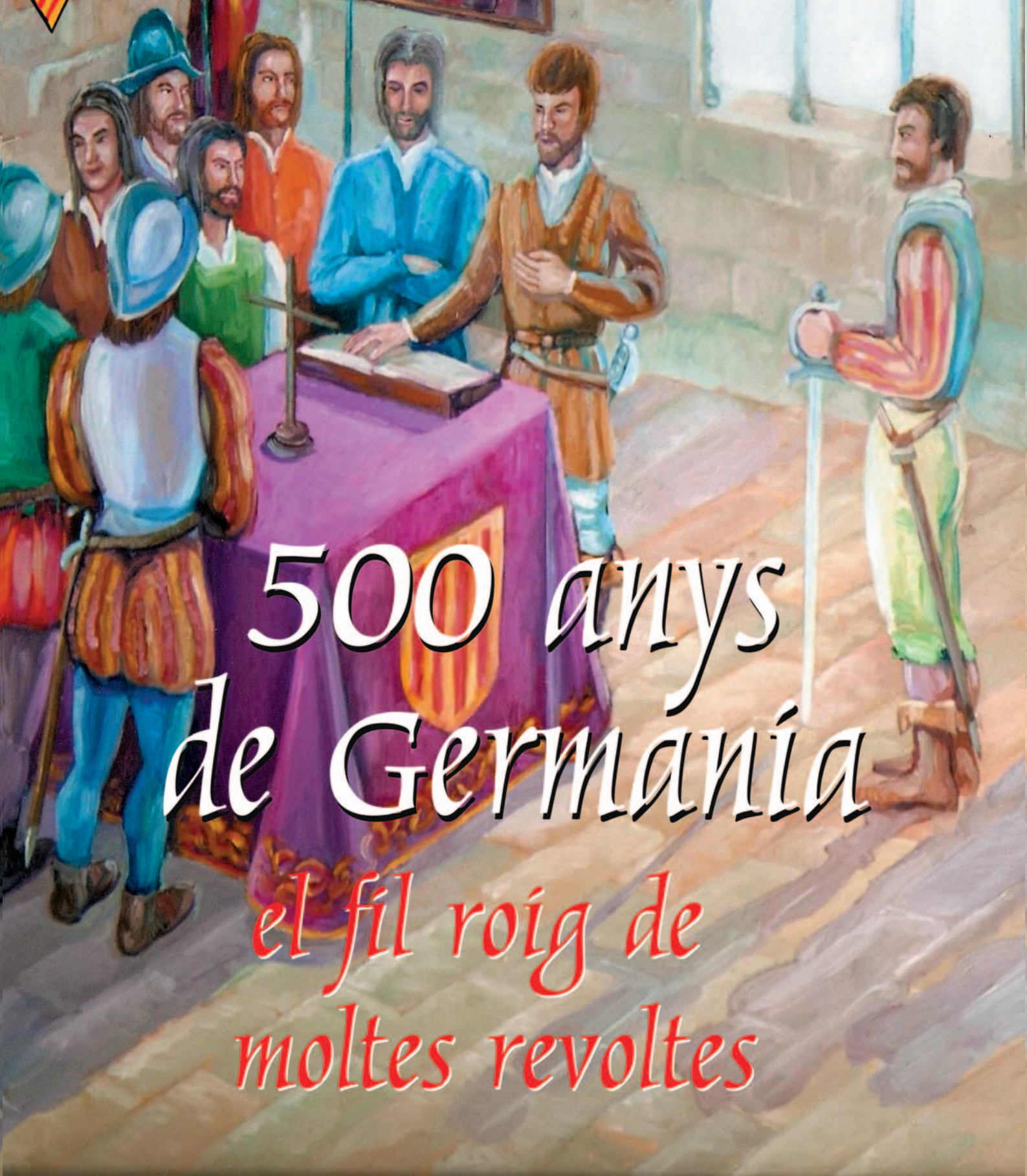




RISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes · octubre · desembre 2021 · núm. 159



500 anys
de Germania

el fil roig de
moltes revoltes



Informació immediata de l'obertura de tràmits. Concurs de trasllats, comissions de serveis, interinitats, oposicions, plantilles, quota, etc.

Informació immediata de l'actualitat educativa

Convocatòria d'assemblees a centres

Si ets afiliat, podràs contactar amb nosaltres a través d'aquest servei

ensenyament públic
650 933 510



ensenyament privat concertat
619 786 318



Com m'hi puc apuntar?

Assegura't que tens el WhatsApp

Fes una de les accions següents:

- ✓ Envia un whatsapp al **650 933 510** amb la paraula **CONNECTA** per a Ensenyament públic
- ✓ Envia un whatsapp al **619 786 318** amb la paraula **CONNECTA** per a Ensenyament privat concertat
- ✓ Tecleja al teu navegador
www.stei.cat/publica/altawhatsapp
www.stei.cat/privada/altawhatsapp
- ✓ Llegeix el QR



Recorda que també pots rebre informació d'altres sectors directament al teu mòbil

Mira-ho a www.stei.cat/connecta

Què són els codis QR?

Al llarg de l'agenda aniràs trobant codis QR.

Es tracta d'una manera ràpida d'accedir a informacions contingudes en planes web. Per poder emprar aquesta tecnologia és necessari instal·lar en el mòbil una aplicació per poder llegir els codis.



Vine a l'STEI



fb.com/steiensenyamentpublic
fb.com/steiensenyamentprivatconcertat
fb.com/steiformacio



@epublic
@steiprivada
@escolamitjans

www.stei.cat

Afília't www.stei.cat/afiliacioonline

PISSARRA

Número 159

STEI INTERSINDICAL

EDITA:



Sindicat de Treballadores i
Treballadors Intersindical de
les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58

07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

Fax. 971 90 35 35

Pàg. Web: www.stei.cat

E-mail:

mallorca@stei.cat

llevant@stei.cat

inca@stei.cat

menorca@stei.cat

eivissa@stei.cat

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ:

Francesc Xavier Alomar Novila

Sandra Serra Teruel

Jaume Fabregat Mestre

Francesc Garcias Capellà

Dana Garcias Mas

Tomàs Martínez Miró

Lluís Segura Gelabert

Joana Tur Planells

Jaume Morey Illa

Tomeu Estelrich Rigo

Carles Cabrera Villalonga

COORDINACIÓ:

Montserrat Nadal Fullana

S'agraeix la col·laboració de les
autores i dels autors dels
articles.

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ

Toni Martínez Miró

Escola de Formació i

Mitjans Didàctics.

C/ Marià Canals, 13

07005 Palma

Tel. 971 91 00 60

PORTADA:

Fragment de

"El jurament dels agermanats"

obra de l'historiador

Guillem Morro

FOTOS:

Manel Àlamo

Margalida Bernat

Carles Cabrera

Marià Mayans

Maria Margalida Perelló

Jaume Morey

Fanny Tur

Arxiu Històric

d'Eivissa i Formentera

Internet

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58

07004 Palma

Tel. 971 90 16 00

Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió de les seves autores i
dels seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77

ISSN: 1133-052X



ÍNDEX

4 EDITORIAL

5-7 LA PARTICIPACIÓ DE MENORCA EN LA GERMANIA FLORENCI SASTRE PORTELLA

8-11 LA GERMANIA I EIVISSA FANNY TUR RIERA

12-13 MALLORCA AGERMANADA (7 DE FEBRER DE 2021) BARTOMEU MESTRE I SUREDA

14-16 QUAN EL POBLE VALENCIÀ VA SOMIAR AMB UNA SOCIETAT SENSE AMOS NI SENYORS MANEL ÀLAMO GARCIA

17-18 EL PAPER DE LES DONES EN LA GERMANIA MALLORQUINA MONTSERRAT NADAL FULLANA

19-20 LES GERMANIES DINS LA LITERATURA CARLES CABRERA VILLALONGA

21-23 ENTREVISTA A M. MARGALIDA PERELLÓ PONS MONTSERRAT NADAL FULLANA

24-25 L'INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENS: 50 ANYS DE NORMALITZACIÓ MARIÀ MAYANS MARÍ

26-29 JOSEP MASSOT I MUNTANER: UN ESCRIPTOR A «LA CIUTAT DELS LLIBRES» PERE ROSSELLÓ BOVER

30-32 "MENYS VIVIDORS, MÉS FEINA!" EL CLAM SOCIAL DELS ATURATS A LA MALLORCA DELS 70 JAUME MOREY ILLA

33-34 ELOGI DE L'EDUCACIÓ LENTA JOAN DOMÈNECH FRANCESCH

TOTES LES REVISTES PISSARRA AL VOSTRE ABAST

Podreu trobar tots els números de les revistes
Pissarra que s'han publicat al llarg de tots
aquests anys en aquesta adreça:



[http://ibdigital.uib.es/greenstone/library/collection/pissarra/browse/CL5:
jsessionid=06724C2A9FB20E2DF565704CC417F59D](http://ibdigital.uib.es/greenstone/library/collection/pissarra/browse/CL5:jsessionid=06724C2A9FB20E2DF565704CC417F59D)



EDITORIAL



La Germania (1521-1523) és el conflicte social més important de la història de Mallorca. Les reivindicacions dels revoltats —entre d'altres, posar fi a corrupció i suprimir l'endeutament crònic de la hisenda del regne, que ofegava la gran majoria de les famílies illenques— coincidien amb les d'altres aixecaments anteriors.

Tanmateix, la Germania se'n va diferenciar perquè involucrà la majoria de la població de l'illa, pel seu caràcter virulent i per la repressió despietada de què els mallorquins foren objecte, ja que fou seguida de la imposició de càstigs, execucions i multes importantíssimes. Tot plegat suposà una minva molt important de la població, que no es va recuperar fins més de cinquanta anys després.

En la història de Mallorca, hi ha un abans i un després de la Germania. A conseqüència de la derrota dels estaments populars, es va reforçar el predomini social i econòmic de l'aristocràcia ciutadana, que a l'àrea rural es va fer avinent en la consolidació d'un nou paisatge agrari, basat en les possessions, que en molts aspectes va perdurar fins a l'època contemporània.

Tot plegat explica que la Germania es convertís en un tema tractat detingudament pels cronistes del regne i, posteriorment, a partir del segle XIX, en objecte de debat ideològic i polític. D'aleshores ençà, vindicats pels progressistes i refusats pels conservadors, la Germania i els agermanats aparegueren i desaparegueren, tot dependent dels vaivens sociopolítics, en el viari urbà, en la nòmina de fills il·lustres, en la premsa, en la literatura i en les arts.

Conscients de la transcendència de la Germania i de les conseqüències que tingué per a la nostra història, l'STEI Intersindical hi dedica aquesta publicació de la seva revista d'ensenyament, amb la intenció de donar a conèixer uns fets tan rellevants del nostre passat.

La millor manera de reflectir, però, l'exemple dels agermanats i el mestratge de la seva revolta serà amb la lectura d'aquestes dècimes de na Maribel Servera, a qui donam les gràcies des d'aquesta publicació:

*Saben els nostres infants
què va ser la Germania?
A l'escola s'estudia
la lluita dels ciutadans?
Saben els passos gegants
que es varen aconseguir?
La història és un llarg camí
que en l'educació s'explora.*

*Però... Sabem la de fora
millor que no la d'aquí?
Els joves sabrien dir
qui fou Joanot Colom?
Saben la força i l'aplom
que tengué Joan Crespí?
I tots els que som aquí,
els mestres i els professors,
coneixem, tots, els valors
cabdals de la Germania?
Sabem que l'illa congria
un passat esplendorós?*

*De lluites i rebel·lions,
d'avanços i de victòries,
però també de notòries
derrotes i repressions...
Lluitar per les il·lusions
també és jugar-se la vida.
El poderós que ens embridava
ens vol fermats i acotats,
per això els agermanats
cercaren una sortida.*

*Els menestrals i els pagesos
s'alçaren contra el poder.
Els seus drets feren valer,
decidits i compromesos.
Envalentonats i empesos
per desitjos d'igualtat
avançaren aviat
per fer que, amb la Germania,
s'assolís la milloria
que havien reivindicat.*

*Tot i que aquesta victòria
no va durar molts de temps,
duim a dins els nostres gens,
dins el cor i dins la memòria
la dignitat meritòria
que sempre, sempre, hem mostrat.
Tal com ja havíem lluitat
a la revolta forana,
per la llengua catalana,
ho feim a l'actualitat.*

*La nostra història és farcida
de victòries i il·lusions,
fracassos i decepcions
vida i mort, i mort i vida.
Avui, la lluita és sentida
per la llengua i la senyera.
Mirem, idò, per enrere
per resistir encara més,
perquè una derrota més,
podria ser la darrera. ■*

LA PARTICIPACIÓ DE MENORCA EN LA GERMANIA

Florenci Sastre Portella

Com en tants d'altres temes d'aquesta època, per manca de documentació, que fou cremada el 1558 pels turcs, poc és el que podem saber sobre la participació de Menorca en el fenomen de la Germania; sols en podem donar algunes notícies aïllades.

La primera pregunta que ens podem fer és per què no triomfà a Menorca un moviment similar al de Mallorca. Eulàlia Duran despatxa el tema dient que no triomfà "per la pressió i la força dels ciutadellencs, molts dels quals eren relacionats amb els alcudiençs", argument que no esclareix massa cosa.

Menorca es constituí en terra de refugi per als adversaris de la Germania

El cas és que Menorca es constituí en terra de refugi per als adversaris de la Germania, segons es pot llegir a una carta dels Consellers de Barcelona a Frederic de Gualbes datada el 17 d'agost de 1521: "los cavallers, gentils-homes e ciutadans honrats de Mallorques, en nombre de cent o més, qui pocs dies ha, per fugir als maltractes y desordes dels pobles de la Ciutat de Mallorques, en semps ab llurs mullers y families, se son passats en Manorcha"², encara que la seva estada durà poc temps; ja que, per una altre carta dels Consellers de Barcelona del



3 de desembre de 1521, sabem que la majoria es traslladaren a Barcelona, ciutat que es convertí en un actiu nucli de conspiració contra els agermanats: "com la necessitat de aqueixa illa sie molt disminuïda.....per ésser-se'n anats de aquí la major part dels gentils-homens de Mallorca, qui eren passats en dita illa, molts dels quals són passats en aquesta Ciutat e Principat".

Podem donar noms d'aquests refugiats mallorquins? Només en coneixem dos: un fou Miquel de Sant Joan, amb son pare Pere de Sant Joan. Tots dos fugiren a Menorca i, posteriorment, passaren a Alcúdia per a auxiliar aquella població. Una vegada efectuat això, i en tornar en una barca a Menorca, foren capturats pels agermanats i portats a la Ciutat de Mallorca, on foren passejats per tota la

Ciutat entre les burles de la gent i posats a la presó amb cadenes als peus i mans. Per a pagar el seu rescat de 1464 lliures hagueren de vendre tots els seus censos.

Posteriorment, en el setge de la Ciutat per l'exèrcit reial, el pare fou mort, per la qual cosa el 8 de maig de 1526 l'Emperador concedí a Miquel de Sant Joan el dret a cobrar les 1464 lliures sobre béns dels agermanats³. Un altre cas fou el de Pere de Pachs, fill de Pere de Pachs, que va ser Capità d'Alcúdia, el qual, regressant de Menorca, fou elegit

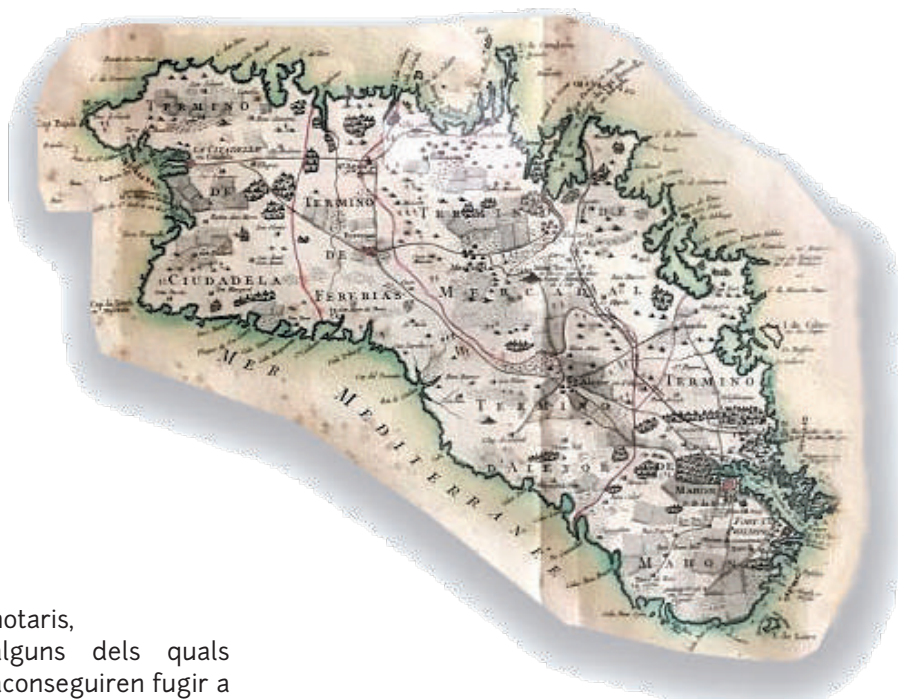
el 22 de desembre de 1521 per a aquest càrrec pel Consell d'aquella població, interinament i durant el beneplàcit reial⁴. A més dels gentils-homes, també foren perseguits pels agermanats els

1 "Les Germanies als Països Catalans", de. Curial, Col. Documents de Cultura. Barcelona. 1982. Pàg. 146.

2 Arxiu Històric Municipal de Barcelona. Lletres closes. Fols 53v-54. Citat per Eulàlia Duran. Op. Cit. Pàg. 295.

3 Arxiu del Regne de Mallorca. A.H. Lletres Reials 86. Fol. 77v-78v.

4 Campaner y Fuertes, Álvaro: "Cronicón Maioricense". Segona edició. Ciutat de Mallorca. Lluís Ripoll, editor. 1967. Pàg. 245.



notaris,
alguns dels quals
aconseguien fugir a
Menorca, entre els quals podem
citar Gabriel Ferrando o Pere Joan Mas⁵.

Tots els autors coincideixen en que, sense l'ajuda menorquina, Alcúdia no haguera pogut resistir l'assetjament agermanat "pues hubieran muerto todos de hambre"⁶ Per a aturar el comerç entre Menorca i Alcúdia els agermanats armaren una galiota, capturant un galió que sortia de Menorca i que fou aportat al port de Pollença.⁷

Sense l'ajuda menorquina, Alcúdia no haguera pogut resistir l'assetjament agermanat

A l'única carta que he pogut trobar entre els Jurats de Menorca i els que actuaven com a tals a Mallorca, datada el 16 de març de 1522, els primers no s'adrecen, com era costum, "als molt magnífichs y honorables senyors los Jurats de Mallorca" sinó "Als molt magnífichs senyors mossen Palay Fuster, mossen Joanot de Sales e altres

compenyons lurs en Mallorques"; i això és molt significatiu en una època en que els tractaments tenien un valor no sols formal. Per si hi quedàs algun dubte sobre la consideració que els mereixien, els diuen que "Vuy que comptam XVI dies del mes de mars any MDXXII havem rebuda una letra lo sots scrits de la qual diu los Jurats de la Ciutat y Regne de Mallorques. Voldriem nosaltres que legittimament tal offici tinguessen vostras magnificencias porque no seria aquex regne tant apertat de la obediencia de la Cesarea y Catholica magestat del Senyor Emperador y Rey nostre Senyor pero ignoram que vuy en en lo dit Regne haie Jurats porque segons tenim concell la extractio de vostras magnificencias feta nec recte nec ritte es stada, per ço nosaltres com a fidelissims vassalls y subdits de la imperial magestat del rei nostre senyor (no acceptam) que vostras magnificencias sien jurats ni per tals los tenim ni reputam si donchs abans no era mostrat que la extractio de vostras magnificencias feta fos stada per lo spectable y noble senyor don Miquel de Gurrea loctinent general de la prefata Catholica y Cesarea

Magestat lo qual e no altre tenim y reputam per lo loctinent general". En aquesta mateixa carta, afirmen els Jurats de Menorca que la captura del navili de Joan Literes "no ses fet per fraudar ni levar res de negu sino que per la necessitat y penuria tenim en aquesta vila y terme de vins", per la qual causa i en virtut dels privilegis concedits al Regne de Mallorca han obligat a descarregar els vins.

"No, com dit havem, ses fet per fraudar ni levar res a negu ni sa morta gent ni mal trectada en la captio de dit navili sino molt pocha cosa de alguns qui no volien obehir al que era de reho e justicia lo qui empero piraticament e indiguda han presos quatra vaxells ço es lo lehut den Pera Mora lo qual inhumanament e indeguda han mort, apres lo berganti den Perot gualvany e hun leut den Jaume gilet e ara ultimadament han fet perdre lo berganti del Joan Julia en lo qual se han perdut un home los quals vaxells no anavan a ffer dan ni ultratge a nigu e los de aqui (Mallorca) poch mirant al que ara vostras magnificencias scrien que som tots de hun Rey y senyor no han curat sino com dit es pendre y fer perdre dits vaxells e matar e naffrar homens no per axo nosaltres havem fet instancia en detenir lo dit vaxell e altres sino com dit havem per satisfacer a nostres necessitats. E per ço los pregam peciencia que axi del dit vi com encara del forment demanan no tenim oportunitat poderlos socorrer"⁸.

Crec que, honradament, els termes de la carta, com pot veure qualsevol, són deliberadament falsos: és clar que a uns atacs a vaixells menorquins es respon amb la captura d'una nau mallorquina; l'excusa és l'escassetat de vi a Ciutadella, producte que no era vital com sí ho era el blat i que no justifica una captura. Per altra part, la negativa dels menorquins al préstec de blat és clara i reflexa un estat de guerra no declarada però real. No comprenem el perquè d'aquest intent de mantenir les bones maneres.

5 Eulàlia Duran.Op.Cit. Pàg. 392.

6 Campaner. Op.Cit.Pàg.249.

7 Campaner. Op. Cit. Pàg. 241.

8 Arxiu del Regne de Mallorca. A.H. 690. Pàg. 22v.

Els intents dels agermanats mallorquins per tal d'estendre la seva causa a Menorca es repetiren

Els intents dels agermanats mallorquins per tal d'estendre la seva causa a Menorca es repetiren: Sebastià Salom, moliner, "ana a Menorca y aporta alli tambors y banderes per fer levar y conmourre lo poble y aportar-se'n letras de l'instador y del poble d'essí y fonc descobert y lo governador y los homes de bé prengueren li les letras que no vingueren en poder del poble y no.l pogueren pendre a ell porque fugí"⁹. El mes de juny de 1522 hi hagué un altre intent de fer revoltar el poble de Menorca i evitar així la contínua ajuda de Ciutadella a Alcúdia.

El Governador de Menorca Frederic de Sant Climent fou ferit amb un tret de ballesta¹⁰, del qual no morí. Molts d'anys després, el 1568, en un plet sobre la

precedència de l'Assessor del Governador respecte als Jurats ciutadà, de ma mitjana i menestral, que es portà davant la Cúria Reial de Mallorca, es proposaren uns articles sobre els quals s'interrogaren molts de testimonis menorquins residents a la Ciutat de Mallorca o relacionats amb Menorca. Un d'aquests capítols deia "que lo senyor Governador de la illa de menorcha y son magnifich assessor son tambe consellers de sa magestat y en dita illa de manorca representen y de fet son alla lo que son aci lo dit señor virrey y magnifich Regent axi en la administracio de la justicia com alias y es de Raho que sien trectats en dita illa de manorcha segons son aci dits señors virrey y Regent". El divendres 30 d'abril de 1568 declarà el discret Guillem Bremona, notari mallorquí, que digué: "E dix ell dit testimoni dit capitol contenir veritat E asso dix sceber per haver stat ell testimoni en lo temps de la germania en menorcha so es part del any MDXXI y tot lo any XXII y part de XXIII que aleshores era assessor de dita islla misser barthomeu de veri y que en dit temps que ell testimoni era alli tiraren una treta an el governador qui

era mossen federic de sanct climent y prengueren en la hora mateixa los qui u havien fet y que lo dit assessor misser barthomeu de veri los sententia a tots"¹¹.

No fou, per tant, l'acte d'un terrorista aïllat sinó la conjura d'un grup, que rebé el consegüent càstig. Frederic de Sant Climent havia estat nomenat Governador de Menorca als 18 anys, el 26 d'agost de 1506, càrrec que havia d'exercir com a Regent mossèn Francesc Esplugues fins tenir els 25 anys, que era la majoria d'edat legal, el titular. No s'esperà que passassin els 7 anys, i el 17 de maig de 1510, s'ordenà al Governador del Regne de Mallorca, Joan Aymeric, o al de Menorca que es pagassin les 475 lliures del salari de 3 anys 2 mesos i 24 dies a mossèn Francesc Esplugues que havia regit la governació de Menorca. Frederic de Sant Climent fou, per tant, Governador efectiu de Menorca als 21 anys.

Malgrat la seva joventut, la seva actuació no es caracteritzà per una falta de responsabilitat sinó tot el contrari, ja que regí el càrrec fins la seva mort, que es produí el primer de maig de 1533. És a dir 23 anys, i li foren encomanats llocs de major responsabilitat, encara que fos de manera interina, com el de Governador de Mallorca en què substituí don Miguel de Gurrea l'any 1517 durant mesos.

Tal vegada el coneixement que tingué de la situació mallorquina durant aquesta estada li facilità la repressió de la Germania a Menorca. En el moment de morir els Jurats diuen a l'Emperador que "ha regide y governade la ylla de Menorcha en molt servey de vostre Magestat preservant la dita ylla de molts infortunis y governant los pobles ab molta rectitud"¹². ■



9 Eulàlia Duran. Op.Cit. Pàg. 301.

10 Reial Acadèmia de la Història. Salazar. A 25, fol 2. Nombre 3171. Carta de Joan de Requesens i de Sant Climent a Carles Vè demanant la plaça de Governador de Menorca, vacant per la mort del seu germà. Citat per Eulàlia Duran. Op.Cit. Pàg.301.

11 Arxiu Històric Municipal de Ciutadella. Plets de la Governació de l'any 1566. Nombre 1. Fol. 36.

12 Arxiu General de Simancas. Estado. Lligall 269. Fol.3.

LA GERMANIA I EIVISSA

Fanny Tur Riera

Fa cinc-cents anys, menestrals i pagesos mallorquins varen escriure unes pàgines plenes de dignitat en la història de les Illes lluitant per una cosa tan justa i alhora tan revolucionària que, cinc segles després, encara no hem assolit: que pagui més qui més té.

Pel que fa al paper d'Eivissa, tot i que a la Pitiüsa no va fructificar el moviment de la Germania, sí que va haver-hi eivissencs agermanats a Mallorca. Justament coneixem alguns dels seus noms *gràcies* a Josep Maria Quadrado, un historiador que va donar una visió tendenciosa i negativa d'aquest capítol de la història qualificant de criminal a qui demanava un repartiment més just i proporcionat.

Sí que va haver-hi eivissencs agermanats a Mallorca

Per què a Eivissa no va fructificar la revolta? Entenem que per la confluència de diverses causes, les principals dels quals consideram que es poden resumir en quatre:

- Eivissa vivia uns temps de crisi tant pel que fa a la mateixa subsistència com pel que respecta a la seua seguretat a la Mediterrània.
- La situació d'inseguretat de l'illa, a causa de la seua proximitat a la costa del nord d'Àfrica. De fet, quan va esclatar a Mallorca la revolta dels agermanats, Eivissa es trobava assetjada pels turcs que esperaven pacientment la seua claudicació.
- L'illa no s'havia recuperat del saqueig de les tropes d'Hug de Montcada ocorregut tres anys abans.



Baluard de Santa Tecla

Per tant, els eivissencs tampoc eren proclius a ajudar les tropes reials.

- El poblament encara no estava consolidat a l'illa, era dispers, encara escàs i proporcionalment molt menor al de Mallorca; la qual cosa dificultava l'organització de la població rural.

SITUACIÓ A EIVISSA A COMENÇAMENT DEL SEGLE XVI

Les primeres dècades d'aquella centúria varen suposar un període crític per a Eivissa: males collites i, per tant, fam - com a Mallorca- i inseguretat a causa dels constants atacs corsaris enemics turcs i algerians. Formentera continuava despoblada i suposava un punt estratègic i un pont per atacar Eivissa.

La vila d'Eivissa tenia un sistema defensiu molt precari amb unes murades medievals que dividia la vila en tres barris, però que no oferia cap seguretat davant els avanços bèl·lics. Les murades renaixentistes no es començarien a construir fins a mitjan segle i no estarien oficialment finalitzades fins trenta anys després.

Per posar tan sols algun exemple dels atacs i saqueigs que varen rebre les Pitiüses en els anys previs i posteriors a la revolta dels agermanats, mencionarem els dos episodis als quals ja vaig fer esment a la ponència presentada el passat 7 d'octubre durant les Jornades sobre la Germania organitzades per la UIB:

Les primeres dècades d'aquella centúria varen suposar un període crític per a Eivissa

A començament de segle, l'agost de 1505, una flota turca formada per quaranta naus va atacar ses Salines d'Eivissa i de Formentera. Era al voltant del dia de Sant Bartomeu i, com cada any, homes, dones i nens es trobaven treballant als estanys. Diverses galeres turques desembarcaren de nits arrasant el que trobaren i caient sobre el campament saliner. Recordem que, durant la treta de sal, els treballadors acampaven al costat dels estanys i

dormien a les barraques de fusta aixecades per a acollir-los. Les cròniques parlen de vint-i-quatre persones capturades. D'allà varen saltar a altres llocs, entre altres al quartó de Portmany, que aleshores ja comptava amb una església i on la Universitat d'Eivissa i Formentera pagava el sou d'una vigilància com veurem més endavant.

El segon episodi que cal esmentar és el saqueig que Eivissa va patir per part de les tropes d'Hug de Montcada i del qual els eivissencs encara no s'havien recuperat. L'any 1518 Carles I havia disposat que Hug de Montcada, aleshores virrei de Sicília, dirigís l'atac al país nord-africà. Així, aquest va formar una flota amb prop de 5.000 soldats i tres-cents cavalls i es dirigí a la conquesta d'Alger, tot i que com no va poder prendre-la immediatament, es va disposar a esperar uns dies i, mentrestant, es va produir una forta temporalada. El vent va aixecar tanta pols que va envoltar l'esquadra i per això, sumat al temporal, es varen perdre moltes vides i molts dels vaixells de l'esquadra.

Quan el temps es va calmar, Montcada va reunir les naus i els soldats que s'havien salvat, abandonà la costa africana i marxà amb els ferits cercant refugi on recuperar-se. Des del penó de Gibraltar es va dirigir a Eivissa i, en arribar, informà l'emperador de tot el que havia passat, qui li va donar noves ordres i, per a executar-les, havia de quedar-se un temps a Eivissa.

Mentre es reparaven a l'illa les avaries de les naus que s'havien salvat, passaven els mesos i els soldats no cobraven el seu sou. Farts de la situació es varen amotinar i varen arrasar l'illa robant tot el que varen trobar, especialment menjar. Els jurats de la Universitat d'Eivissa i Formentera demanaren a l'emperador una compensació pels grans danys ocasionats. Reparades les naus, Montcada va marxar de l'illa; Carles I va enviar una carta en què reconeixia el

que havia passat i es comprometia a valorar i pagar els danys:

... Dn. Hugo de Moncada, nuestro capitán general desa armada contra infieles, nos ha hecho saber la ... que la gente de la dicha armada os ha dado y el daño que a su causa habeys resebido en vuestras heredades, y como lo haveis tolerado y tolerais para servicio nuestro, como buenos y fieles vasallos y servidores, lo qual os agradecemos y tenemos mucho en servicio, y placiendo a Dios nuestro Señor, os mandaremos mirar en vuestra gratificación y en lo que más os tocare, como el caso y vuestra mucha afección y fidelidad lo merecen..

L'any següent el monarca va enviar a Eivissa Luis de Bracamonte perquè fes l'estimació dels danys causats i els va quantificar en 28.395 ducats, que la Corona mai va pagar, tot i les promeses. Cent anys després la Universitat continuava reclamant els sous.

LES FONTS

S'ha conservat molt poca documentació d'aquells anys a l'Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF), tot i que sí que es conserva documentació anterior. Ara bé, fa més d'una dècada l'AHEiF va adquirir un pergamí que conté la carta de compra d'una nau que té un paper protagonista en aquesta història.

A més, a través dels llibres d'un dels oficials més importants de l'antiga Universitat d'Eivissa, el clavari, en aquest cas el llibre de Clavariatge del bienni 1520-1521, hem pogut trobar alguna referència a Mallorca; alhora que podem conèixer quines eren les prioritats dels jurats eivissencs a través dels pagaments que feia l'oficial en nom del govern local: la defensa de l'illa i la subsistència, la qual cosa és una prova més de la precària situació de les Pitiüses. Les despeses eren bàsicament per dues qüestions:

- Comprar blat o bescanviar-lo per sal.

- Per pagar guaites i talaies; és a dir, per a la vigilància de la costa, com ara el cap des Jueu o l'església de Portmany, així com per al manteniment d'edificis tan directament relacionats amb la fabricació de vaixells i, per tant, amb l'activitat corsària i defensiva de l'illa. El llibre recull també les despeses realitzades per a obres de millora a la casa de la drassana ... per adobar los terrats i porxo de la tarassana...»¹.

S'ha conservat molt poca documentació d'aquells anys a l'Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera (AHEiF)

Quant a les referències a Mallorca, són dues:

He pagat a Andreu Rossello Thomas Garau per borrarra y .. Carnsalada per la anada ... feren los Jurats ... **per guarda del navili de Mallorcas**, segons albarà...»

i

He pagat a Pere Garbí per lo avis que (h)a portat de noves de moros, dit mes **per los defenedors de Mallorcas** segons albarà. Deu lliures... »².

ELS AGERMANATS I EIVISSA

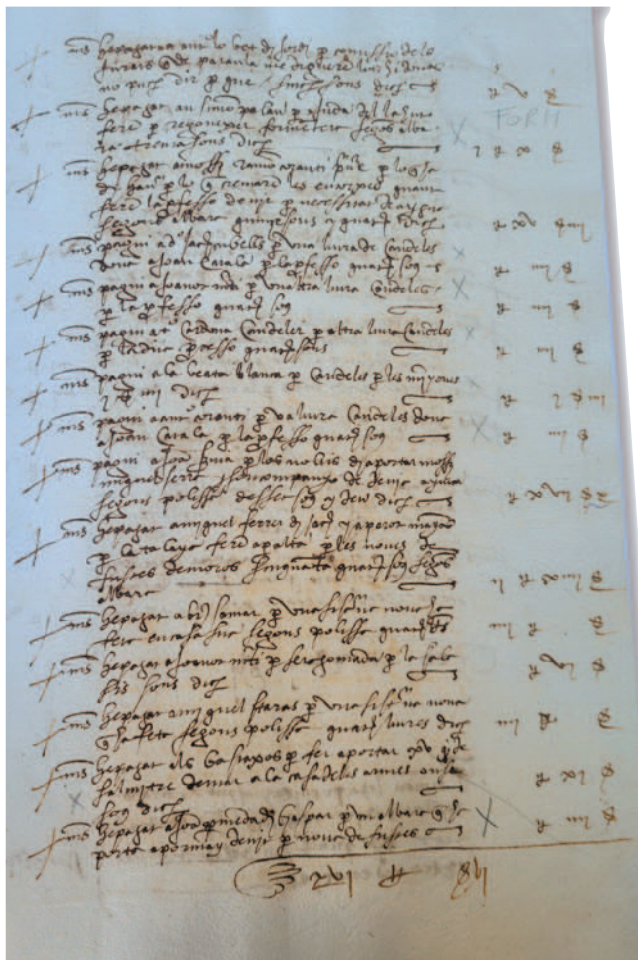
No cal vincular només amb una derrota la relació dels agermanats mallorquins amb Eivissa. L'any 1521, un any abans de la batalla que es va lliurar a la zona de Talamanca, s'havia produït un altre episodi amb un caire ben diferent: l'ajuda de Joanot Colom i els seus homes al poble d'Eivissa. Així, mentre l'illa es trobava assetjada i en una situació crítica per manca de queviures, un vaixell eivissenc va aconseguir burlar la vigilància de les galiotes enemigues, arribar a Mallorca i avisar les autoritats mallorquines i demanar-

1 I – ADMINISTRACIÓ LOCAL. Llibre del Clavari 1520-1521. AHEiF

2 I – ADMINISTRACIÓ LOCAL. Llibre del Clavari 1520 – 1521. AHEiF

3 MUT, V. *Historia del reyno de Mallorca*. Cap. VII, pàg. 394. Palma: 1650.

4 FAJARNÉS TUR, E. *Les Pitiüses: opuscles*. Pàg. 126. Edició crítica en català coordinada per TUR RIERA, F. Eivissa: Ajuntament d'Eivissa; Institut d'Estudis Baleàrics; Miquel Costa ed. (*La Germania en Ibiza: estudio histórico*, 1929).



Llibre del Clavari de 1520-1521

los ajuda i gra, sense obtenir resposta positiva. De fet, en una de les cartes enviades a Mallorca en aquells anys, els jurats asseguraven que «...aquesta vostra illa, en la part furana, per destruida y despoblada per les moltes fustes de moros, turchs e infaels que de cada dia nos infesten e cativan... ».

Joanot Colom va demanar que s'ajudàs els eivissencs

Tot i que la mateixa necessitat de blat la patia Mallorca, davant la manca de resposta dels jurats mallorquins, Joanot Colom va demanar que s'ajudàs els eivissencs i, pel seu compte, pagaren de les seues butxaques algunes naus i

enviaren blat i 600 lliures para la gente de la plaza⁵. L'historiador Fajarnés Tur dedicà en el seu opuscle sobre la Germania a Eivissa el reconeixement al líder dels agermanats per aquest fet, en què assegurà que s'ha de considerar com un tret de generositat que enalteix Joanot Colom, incitador del benefici comú i principal de la conjuració popular⁶.

És probable que Colom esperàs que l'ajuda obrís la possibilitat d'una major implicació dels eivissencs en la revolta i és altament probable que uns i altres tinguessin intercanvi d'impressions i negociacions, perquè existeixen diverses referències historiogràfiques a les sospites que

tingueren els mascarats de l'actuació d'alguns eivissencs. En qualsevol cas, el trencament del bloqueig i l'ajuda rebuda va fer que els turcs no aconseguissin guanyar la plaça d'Eivissa i desistissin de la seua conquesta.

1522

Un any després d'aquell fet, un dels vaixells que formava part de l'estol dels agermanats que havia partit de Mallorca per fer el cors i aconseguir subministraments va haver d'abordar Eivissa empès pel temporal. Quan el virrei Gurrea ho va saber, sembla que els va convèncer amb promeses perquè es passassin al seu bàndol. Els mariners que conformaven la tripulació del bergantí es varen quedar a Eivissa amb el vaixell i canviaren de bàndol.

Fajarnés i Quadrado aporten dues versions diferents de com la tripulació de la nau, la millor dels agermanats, es va passar al bàndol mascarats: segons Fajarnés Tur, la seua arribada va ser conseqüència d'un temporal i, seduïda per les promeses del virrei que els regalava la nau amb els seus aprestos i bastiments, va ser la mateixa tripulació qui la va lliurar. Fajarnés va publicar el seu primer opuscle sobre la Germania de Mallorca uns mesos abans que Quadrado la seua història de les Balears, el mateix any de 1888.

Fajarnés va publicar el seu primer opuscle sobre la Germania de Mallorca uns mesos abans que Quadrado

Segons Josep Maria Quadrado i Nieto, la nau, que era la més important que tenien els agermanats, coneguda com a fusta dels pescadors, després que la majoria de la tripulació s'amotinàs i llançàs el capità a la mar, va fugir cap a Eivissa i la va lliurar al virrei.

Per introduir un element nou, com hem dit més amunt, a l'ÀHEIF es conserva la carta de venda d'aquesta nau, feta a Eivissa el 2 de juny de 1522 per Joan Escrivà, Nicolau Soldevila i altres a Aldonça Gurrea, esposa de Miquel de Gurrea, per 232 sous. Per tant, és evident que fos quina fos la manera en què els mascarats varen aconseguir la nau, va ser el virrei de Mallorca qui va beneficiar-se personalment d'aquest afer, amb l'afegit d'un episodi més a la seua trajectòria plena de punts foscos.

Quan els agermanats de Mallorca ho varen saber, es varen dirigir a Eivissa amb l'objectiu de recuperar el bergantí i castigar la traïció. A final de maig o principis de juny de 1522, l'esquadrilla llevà ancores i sortí de la badia de Palma rumb a Eivissa. En arribar a les costes d'Eivissa i passar per davant Santa Eulària, després de disparar un tir de

5 QUADRADO, JM. Op cit. Pàg. 1331-1332.

6 FAJARNÉS TUR, E. *Les Pitiuses: opuscles*. Pàg. 130. Edició crítica en català coordinada per TUR RIERA, F. Eivissa: Ajuntament d'Eivissa; Institut d'Estudis Balearics; Miquel Costa ed. (*La Germania en Ibiza: estudio histórico*, 1929).

7 QUADRADO, JM. Op cit. Pàg. 1366.

8 QUADRADO, JM. Op cit.

canó com a contrasenya, el grup de menestrals eivissencs desembarcà a fi de captar adeptes, amb l'esperança que molts de pagesos de l'illa s'incorporarien al moviment. Però no sembla que hi hagués adhesions, tot i que la referència la coneixem per Josep Maria Quadrado i potser ho asseguràs per reforçar la visió de manca de suports que volia donar de la revolta ...Iban con los expedicionarios unos menestrales ibicencos que hicieron escala en Santa Eulàlia...nadie, sin embargo, se incorporó á los rebeldes al desembarcar en la isla Plana, frente al puerto...»⁵.

Els agermanats varen assetjar i combatre a Eivissa des del 7 de juny fins al 15 de setembre de 1522

Fent bones les dades de Fajarnés Tur⁶, els agermanats varen assetjar i combatre a Eivissa des del 7 de juny fins al 15 de setembre de 1522 i intentaren en diverses ocasions desembarcar a la punta dels Andreus. Finalment, comandats per Francesc Colom, varen aconseguir desembarcar a la punta que a partir d'aleshores seria coneguda també com punta dels Mallorquins. A l'expedició va morir Domènec, el segon de Francesc Colom i persona de la total confiança de Joanot. La derrota va suposar un colp molt dur i els agermanats que varen sobreviure a la batalla i a la repressió posterior varen partir cap a Mallorca.

A l'illa Plana d'Eivissa es varen ajusticiar alguns agermanats

LA REPRESSIÓ

Gairebé tots els historiadors coincideixen en reconèixer, quan no criticar obertament, la ferotge repressió

que es va donar a Mallorca per part dels mascarats. A l'illa Plana d'Eivissa, lloc que temps després serviria de llatzeret, es varen ajusticiar alguns agermanats. Altres varen ser enviats a galeres. Va ser un avís de com els mascarats es comportarien amb els vençuts, amb la intenció d'esborrar de la història noms i fets. Per cert, que Quadrado confon l'illot dels Penjats amb l'illa Plana, en pensar que el primer topònim es devia als agermanats ajusticiats⁷.

ELS EIVISSENCS AGERMANATS

Josep Maria Quadrado va documentar els noms d'alguns eivissencs agermanats⁸:

- Bernat Isern, paraire.
- Tomeu Genís, pintor.
- Francesc Torres de Monserrat.
- Antoni Torres.
- Francesc Bofill, sastre.
- Pere Rosselló, teixidor.
- Joan Serra, picapedrer.

i algun altre, com Torres de Cala Llonga.

Els qui no varen morir en la batalla, com Genís o Isern, varen tornar a Mallorca. També està documentat almanco un eivissenc entre els agermanats mallorquins executats. Es tracta de Martí Canyassas, fill d'Eivissa⁹.

EIVISSA DESPRÉS

Per sort, Eivissa no va rebre ni obtenir cap privilegi ni cap benefici d'aquells fets, com sí que va tenir Alcúdia, que va ser premiada com a ciutat fidelíssima. La carta d'agraïment de Carles I només feia referència al governador; és a dir, al representant del rei a l'illa, als jurats i a la Universitat: A los amados y fieles nuestros los Jurados, Consejo y Universidad de la villa e isla de Ibiza... Por D. Miguel de Gurrea, nuestro Lugarteniente general, y por el Gobernador de esa Isla, havemos entendido con cuanta fidelidad y buen esfuerzo habeis resistido a los populares del Reyno de Mallorca...»¹⁰.

Per la banda dels mascarats, Quadrado només aporta el nom d'un mascarot eivissenc mort a la batalla de Talamanca. Es tracta de mossèn Antoni Vidal. Entenem que és una evidència més que la presència local de mascarats a la batalla va ser testimonial. Eivissa va ser l'escenari, però l'enfrontament va ser entre els agermanats i els mascarats mallorquins. El cronista menorquí va reconèixer que En los ibicencos no consta que se hiciera castigo alguno, a pesar de los indicios de conspiración descubiertos»¹¹.

La premsa progressista menciona el paper dels agermanats com un referent per a les reivindicacions republicanes

Així, Eivissa va veure marxar per sempre el lloctinent reial Miquel de Gurrea que només va deixar a la Pitiüsa el record de les despeses de la seua estada al castell-Almudaina i el d'una batalla lliurada molt a prop del port i de la vila.

LA REVOLTA DE LA GERMANIA, REFERENT DE L'ESQUERRA EIVISSENCA I REPUBLICANA

Per regla general, la premsa progressista menciona el paper dels agermanats com un referent per a les reivindicacions republicanes i lamenta el paper de l'illa en aquells fets històrics en identificar Germania amb democràcia i llibertat ¡Oh! si pudieran hablar las Vaquerías de Asturias y Galicia, las Germanías de Valencia y Mallorca... No tenemos necesidad de esforzarnos mucho para probar que la monarquía y la democracia son tan incompatibles como lo son el mal y el bien, la mentira y la verdad, el crimen y la virtud, la ignorancia y la ciencia...»¹². Idò això. ■

9 FAJARNÉS TUR, E. *Les Pitiüses: opuscles*. Pàg. 144. Edició crítica en català coordinada per TUR RIERA, F. Eivissa: Ajuntament d'Eivissa; Institut d'Estudis Balearics; Miquel Costa ed. (*La Germania en Ibiza: estudio histórico*, 1929).

10 I – ADMINISTRACIÓ LOCAL. Llibre de Juraria 1647 – 1648. Còpia de la carta signada a Valladolid, 11 de setembre de 1522.

11 QUADRADO, JM. Op cit.

12 -*La Unión (republicana)*. 20 d'agost de 1900. HME

MALLORCA AGERMANADA

(7 de febrer de 2021)

En reconeixement a Pere Morey Servera

Bartomeu Mestre i Sureda, Balutxo

Amb l'experiència de la *Comissió Cívica del Tricentenari (1715-2015)* que liderà la commemoració dels 300 anys de la subjugació borbònica per les armes del Regne de Mallorca, amb l'amic Pere Morey ens proposarem a dos anys vista fer memòria del mig mil·lenni de la Germania de Mallorca. Les fites eren clares gràcies al bagatge assolit: crida pública, creació d'una comissió cívica, redacció d'un manifest, elaboració d'un programa d'activitats, llibres (Antoni I. Alomar, Mateu Morro...), articles, exposicions (la del Born de Barcelona i la de La Misericòrdia de Palma), actes centrals (el 4 d'abril a la Torre dels Falcons de Manacor i l'11 de juliol a Les Voltes de Ciutat), conferències (Guillem Morro, Cristòfol Soler...), una guia didàctica (Isabel Peñarrubia), cançons de l'època (Glòria Julià i Biel Majoral), un documental (Pere Sánchez)...

La primera acció, el febrer de 2019, va ser fer una *Crida Pública a la Memòria*, on s'anuncià el lideratge de l'OCB (n'havíem parlat amb Josep de Luís)¹. Mig any després, dia 6 agost del 2019, Pere Morey i jo dinàrem amb l'il·lustrador i historiador Francesc Riart (ens havia recreat les figures del Marquès de Rubí i de George Forbes). Posàrem fil a l'agulla i detallàrem el full de ruta, amb les passes a seguir. En Pere tenia al cap una novel·la, amb protagonistes felanitxers, en línia amb *La darrera canonada*, però no havien transcorregut tres mesos quan una luctuosa caiguda

manllevà al país un novel·lista i un activista cultural de primer ordre; havíem perdut un agermanat².

Dia 6 de febrer del 2020 es va constituir una nova Comissió Cívica

Dia 6 de febrer del 2020 es va constituir una nova Comissió Cívica, amb les *Fundacions Darder i Mascaró*, l'OCB, l'ASM i un reduït grup de persones que s'ampliaria. Amb un retard derivat de la pandèmia, dia 21 d'octubre del 2020, a l'Arxiu del Regne de Mallorca, Maribel Servera i Biel Majoral llegien el Manifest que convidava a adherir-se a l'efemèride. La primera persona que ho va fer en públic va ser el President de la Generalitat de Catalunya, Quim Torra, dia 25 de novembre de 2020. La primera institució va ser l'Ajuntament de Felanitx quan, dia 18 de gener de 2021, acordà brindar suport al Manifest i fer una sèrie d'accions, entre les quals declarar fill predilecte Joanot Colom, la qual cosa reparava el bon nom de l'Instador del Poble i del Bé Comú, tan



Retrat de Joanot Colom

criminalitzat per la historiografia reaccionària.

Altres ajuntaments s'adheriren posteriorment i, arreu de Mallorca (Alcúdia, Algaida, Calvià, Esporles, Felanitx, Inca, Llubí, Lluçmajor, Manacor, Muro, Palma, Porreres, Sa Pobla, Santa Maria, Sóller, Vilafranca...),

1 La crida començava: *El 7 de febrer de 2021 farà 500 anys de la GERMANIA DE MALLORCA, una revolta popular que tenia precedents, amb les Revoltes Foranes, i que va esdevenir una fita en la defensa dels drets i les llibertats. Atesa la manipulació històrica que, des del discurs dominant, s'ha fet d'aquell episodi històric, caldrà fer memòria i reparació, tant de la revolta com dels abusos que la motivaren i que, en bona part, encara ara perduren.* Vg.: <https://www.facebook.com/La-Germania-de-Mallorca-Del-1521-al-2021-Mig-millenni-1994616017509110>

2 UH (5-XI-2019), arran de la mort pública: Bartomeu Mestre 'Balutxo' expresó que «era un hermano para mí. Ya estábamos preparando la celebración de los 500 años de la Germania de Mallorca para febrero de 2021. Perdemos un soldado importantísimo; se va un agermanat».

es multiplicaren les activitats. La Germania es feia present a la premsa escrita i a la ràdio. L'agenda cultural omplia el calendari de conferències, taules rodones, itineraris per la Part Forana, rutes per Palma, edicions de llibres, una guia didàctica, una exposició, enregistraments musicals, un documental, unes Jornades a la UIB...

L'eclosió de tot plegat va ser el diumenge 7 de febrer de 2021

L'eclosió de tot plegat va ser el diumenge 7 de febrer de 2021, el dia que feia 500 anys en clau de l'aixecament popular. Calia remarcar aquella data. Ateses les restriccions sanitàries de no permetre concentracions, es va optar per una iniciativa inèdita a la història de Mallorca: promoure la lectura del Manifest als 53 municipis de l'illa. Amb una crida a assolir l'objectiu i la implicació de molta de gent, s'iniciaven gestions amb les entitats cíviques i culturals de cada poble i, en darrer extrem, amb contactes amb persones significades en la defensa del País.



Retrat de Joan Crespi



Inici de la Germania a Mallorca dia 7 de febrer

Malgrat la difícil empresa, dia 7 de febrer, es va llegir el Manifest no només a tots els pobles, sinó a altres indrets: Biniamar, Calonge, Galilea, Randa i, a Palma, a Cort, Marivent, Sant Jordi i Son Sardina... En record dels mariners agermanats, la lectura del Manifest es va fer dins d'un llaüt enmig de la mar. També al Principat, al pont de ferro de Girona, i al País Valencià, davant del monument als agermanats d'Almenara, la lectura es va fer en solidaritat amb l'efemèride mallorquina. En paraules de l'exconseller de Cultura, Damià Pons, l'agermanament simbòlic de tota l'illa va marcar una fita cultural històrica.

Aquella acció col·lectiva i solidària va significar el *sus!* i, des d'aleshores, les activitats no s'aturen. Entre les aportacions, destaca el llibre d'Eulàlia Duran, una eminència en l'estudi de les Germanies a la Nació Catalana, amb una anàlisi sobre la ideologia del moviment revolucionari. Gràcies a la indagació, noves fonts posen en solfa el discurs dels vencedors. Així mateix, cal valorar l'exposició del Castell de Bellver i, amb un nodrit programa, les jornades a la UIB dels dies 7 i 8 d'octubre.

Els sindicats STEI Intersindical i UOB han elaborat propostes per fer

arribar el coneixement a les aules. Entre les iniciatives, s'ha reclamat incorporar en el currículum escolar l'assignatura d'Història i Cultura de les Illes Balears i projectar el documental *Germania, silenci trencat* als centres de secundària. És difícil trobar gent a Mallorca que no hagi sentit parlar de la Germania.

L'objectiu és idèntic al del Tricentenari: esbaldregar la desmemòria

L'objectiu és idèntic al del *Tricentenari*: esbaldregar la desmemòria i divulgar un episodi històric tan transcendent com amagat. Cal enaltir l'autoestima amb la doble recepta que, fa un segle, ens va llegar el gran defensor de Joanot Colom i de la Germania de Mallorca, Pere Oliver i Domenge: *els pobles es recobren mitjançant la Cultura i la Llibertat*. Cultura i Llibertat! és un crit més a afegir als coneguts i vigents dels agermanats: Pac qui deul, Mori el mal govern! i Visca la Terra!

Els 500 anys de la Germania de Mallorca, com va passar amb els 300 anys de la Guerra d'Ocupació (1715-2015), conviden a atendre una altra fita propera: l'any 2029 caldrà commemorar els 800 anys de la conquesta de Jaume I i de la catalanitat de Mallorca. Hem de romandre atents i amatents! ■

QUAN EL POBLE VALENCIÀ VA SOMIAR AMB UNA SOCIETAT SENSE AMOS NI SENYORS

El 25 de novembre de 1519 va esclatar a València la revolta de les Germanies

Manel Àlamo Garcia,
periodista, escriptor, professor de València i
responsable de Publicacions i Comunicació de
l'STEPV-Intersindical Valenciana

Les Germanies estan ben vives entre els carrers de moltes ciutats i viles del País Valencià. Al Cap i Casal, sense anar més lluny, dona nom a una de les principals vies de la ciutat. A València també trobem carrers dedicats als líders de la revolta com ara Joan Llorenç o Guillem Sorolla. Ara bé, si preguntàrem a la ciutadania, probablement, a un percentatge ben gran li costaria explicar-nos en què van consistir. De fet, al País Valencià, el 500 aniversari va passar sense pena ni glòria. Amb aquest article tractarem d'aportar un poc de llum en els fets que van convulsionar el Regne de València entre 1519 i 1522. Una revolta que alguns historiadors consideren que va ser el primer intent de revolució burgesa a Europa.

Les Germanies estan ben vives entre els carrers de moltes ciutats i viles del País Valencià

El tres de març de 1522 un grup nombrós de soldats sota les ordres del marquès de Zenete assetjava un casalot de l'antic carrer Fumeral de València. A l'interior,



Quadre de Josep Benlliure de 1872 que representa la recepció d'Adrià d'Utrecht, en nom de Carles I, als agermanats a València

amb els seus partidaris més fidels, es refugiava Vicent Peris, un dels cabdills de la Germania valenciana. El moviment, dividit i desmoralitzat, s'acostava al final. Des de primera hora del matí un enrenou de crits, trets d'arcabús i xoc d'espases esclatà en el centre del Cap i Casal. La lluita fou aferrissada. Els agermanats vengueren cara la derrota. Però les tropes realistes escapçaren, mai millor dit, la rebel·lió. El cadàver de Vicent Peris fou

esquarterat i el virrei ordenà que penjaren el seu cap al Portal de Sant Vicent, al costat dels penons del rei. La casa del general agermanat fou incendiada i enderrocada, i el solar fou sembrat amb sal perquè no quedara ni rastre d'aquella ideologia que havia qüestionat els privilegis de les classes dirigents de la València del segle XVI. La Germania encara sobreviuria uns pocs mesos més, però ja estava sentenciada de mort.

ELS ORÍGENS DE LA REVOLTA

La Germania havia sorgit a finals de 1519. Després de l'espendorós *Segle d'Or*, amb la nova centúria (pel canvi de les rutes comercials i per altres raons de caire polític) la ciutat i el regne caigueren en una decadència prolongada i constant. En 1517 València havia patit una de les inundacions més catastròfiques de la història, a la que succeïren una sèrie de crisis de subsistències i, ja en 1519, una epidèmia de pesta. Allò va motivar que les autoritats i les classes poderoses abandonaren la ciutat.

Davant la falta de govern, les classes populars es van organitzar i van crear la Junta dels Tretze, a imatge de Jesucrist i els dotze apòstols, formada per un representat de cada gremi. L'ideòleg del moviment fou el paraire (teixidor de llana) Joan Llorenç. Era home culte, admirador de l'obra Francesc Eiximenis (un dels escriptors més influents de la València del segle XIV), que aspirava a una ciutat lliure, governada únicament per la justícia popular. La Germania, en principi, no qüestionava l'autoritat reial. De fet, un grup d'emissaris (el propi Llorenç, Joan Caro, Guillem Sorolla i Joan Coll) aconseguí el permís del jove Carles I perquè la Germania poguera armar-se per, així, protegir la població davant dels freqüents atacs de pirates barbarescs que assolaven la costa valenciana.

La noblesa valenciana no veia amb bons ulls que les classes populars la desplaçaren del poder

La noblesa valenciana, com és lògic, no veia amb bons ulls que les classes populars la desplaçaren del poder i jugà les seues cartes. El rei no tardà a fer marxa enrere a les prerrogatives que havia concedit als agermanats i, a més, nomenà virrei al castellà Diego Hurtado de Mendoza, comte de Melito. El fet que el nou virrei fora *estranger* no va agradar gens a la burgesia valenciana i va contribuir a radicalitzar les postures dels agermanats. La revolta s'estengué per gran part de les ciutats del Regne de València, que crearen juntes d'auto-



Escuts del Regne de València, sobre la porta de les torres de Quart (un dels accessos a la València medieval)

govern similars a la del Cap i Casal. Però, malgrat que ja es produïren les primeres escaramusses (l'assalt de Xelva, el saqueig de palaus nobiliaris, la crema de títols de propietat...), la primera part de les Germanies fou moderada, en part pel tarannà pactista de Joan Llorenç. La revolta, definitivament, es va desbocar amb la mort de Llorenç, en juny de 1521. Al capdavant de la Germania el va substituir Guillem Sorolla. Era un home d'idees més radicals. A banda dels canvis socials que propugnava Llorenç, Sorolla va fer campanya per l'abolició dels privilegis feudals.

GUERRA OBERTA

El conflicte armat s'inicià l'estiu de 1521. Inicialment les tropes del rei, més pre-

parades i millor equipades, s'imposaren en el camp de batalla. Els agermanats foren derrotats a Orpesa (la Plana Alta) i Almenara (la Plana Baixa). En les comarques centrals, per contra, la sort somrigué a la Germania. Vicent Peris, capità general dels agermanats, prengué el castell de Xàtiva (la Costera) i aconseguí una gran victòria sobre les tropes del virrei en la batalla del Vernissa, molt a prop de Gandia (la Safor), senyoriu dels Borja.

L'enfrontament tingué lloc el 23 de juliol de 1521. Les tropes del virrei, reforçades pel duc de Gandia, atacaren els agermanats que havien acampat en els voltants de les poblacions de Palma i Ròtova, al voltant del riu Vernissa. Peris, que esperava l'atac, va situar estratègi-



Rètol del carrer Guillem de Sorolla, de València, un dels líders del moviment agermanat

cament els seus homes en una zona ben protegida per sèquies i boscos per, així, evitar l'atac de la cavalleria reialista i protegir-se de l'artilleria. Com a conseqüència de la victòria, les tropes agermanades marxaren sobre Gandia i saquejaren la vila i el Palau ducal. La família del duc, juntament amb altres nobles, fugiren precipitadament cap a Dénia (la Marina Alta) on un vaixell els va traslladar, sans i estalvis, cap a Peníscola (el Baix Maestrat). Entre el pasatge es trobava el xiquet Francesc de Borja, futur duc de Gandia i conseller de l'emperadriu Isabel de Portugal, esposa de Carles I. Anys després, en plena maduresa, encara recordaria amb temor aquells dies tumultuosos.

FANATISME RELIGIÓS I FRAGMENTACIÓ DEL BÀNDOL AGERMANAT

La noblesa no fou l'únic objectiu de la radicalitat dels agermanats. Com gran part dels mercenaris de les tropes del virrei eren moriscos (cal tindre en compte que aproximadament un terç de la població valenciana del segle XVI era d'origen musulmana), les tropes de Vicent Peris batejaren forçosament milers de musulmans dels pobles d'eixes comarques. La repressió fou brutal, per exemple, a Polop (la Marina Baixa) on els agermanats passaren a ganivet més de 800 persones. Al conflicte social, s'uní també un altre de caire religiós.

La radicalització d'alguna de les faccions agermanades va dividir el moviment. Una setmana després de la batalla del Vernissa, la Junta dels Tret-

ze de València va dimitir, en haver perdut el control de la revolta. A poc a poc sorgiren més disputes internes que van possibilitar que les tropes realistes recuperaren el control de la situació. El 27 d'agost els agermanats caigueren a Oriola (el Baix Segura). El moviment fou esclafat en aquesta part del regne. Tots els líders de la revolta foren ajusticiats i Oriola va patir una dura repressió.

La radicalització d'alguna de les faccions agermanades va dividir el moviment

El virrei aconseguí entrar a València en novembre de 1521. I cinc mesos més tard, quan Vicent Peris intentà revifar la revolta al Cap i Casal, les tropes reialistes acabaren amb ell i neutralitzaren definitivament la rebel·lió a la capital del regne.

L'ENCOBERT

La Germania encara va resistir un any més a Alzira (la Ribera Alta) i Xàtiva. El protagonisme d'aquesta nova fase de la revolta fou per a un altre personatge digne de novel·la: *l'Encobert*. La historiografia moderna sembla que està d'acord en el fet que era d'origen castellà i que li deien Antonio Navarro. Era un personatge molt carismàtic que assegurava que era fill del príncep Joan i descendent, per tant, dels Reis Catò-

lics. El seu discurs, articulat al voltant de qüestions socials i religioses, connectà especialment amb les classes més humils de la societat. No tenia el component polític que havia guiat els impulsors de la Germania. El 19 de maig de 1522, a Burjassot (l'Horta), el nou líder de la revolta fou assassinat a mans d'un grup dels seus seguidors, els quals van cobrar els 44.000 sous de recompensa que havia promès el virrei. Després de mort, el seu cos fou sotmès a un procés inquisitorial en considerar les seues idees com a herètiques.

EL FINAL DE LA UTOPIA

En desembre de 1522 Alzira i Xàtiva capitulaven. Acabava, per tant, el somni d'aquells valencians i valencianes que havien lluitat per una societat més justa i més lliure sense la tutela dels poderosos. Després de la derrota militar dels agermanats arribà el torn de la repressió. Una repressió que exercí amb mà de ferro la nova virreina: Germana de Foix, àvia política de Carles I -havia sigut la segona esposa de Ferran el Catòlic-, amb qui, segons les males llengües, va mantindre una breu relació amorosa. Tots aquests episodis els trobem magistralment narrats en la novel·la *'Crim de Germania'* de Josep Lozano (Alginet, 1948). La novel·la, escrita en 1979 i guardonada amb el premi Andròmina de narrativa dels prestigiosos Premis Octubre, és una bona manera per a acostar-se als fets que van ocórrer en el primer terç de la València del segle XVI.

Acabava, per tant, el somni d'aquells valencians i valencianes que havien lluitat per una societat més justa

Un segle més tard, quatre camperols de Vilallonga (la Safor) es negaren a dividir la seua collita amb el duc de Gandia -com estipulaven les condicions de vasallatge-. Esclatà, llavors, una nova revolta contra les classes dominants de l'Antic Règim: la Segona Germania. Però com se sol dir en el món del cinema, això és una altra història. ■

EL PAPER DE LES DONES EN LA GERMANIA MALLORQUINA

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Gran part de la informació d'aquest article ha estat elaborada a partir de la ponència "En les obres y parlar". El paper de les dones en la Germania de Mallorca. Dels inicis a la repressió (1520-1525)", a càrrec de Margalida Bernat, doctora en Història. La ponència va tenir lloc a les Jornades "La Germania a Mallorca i la seva transcendència", organitzades per la Universitat de les Illes Balears els dies 7 i 8 d'octubre de 2021.

Una de les tasques que les dones varen dur a terme al llarg de la Germania va ser tenir cura de la logística necessària, a més del seu paper important a l'hora de parlar i de fer de transmissores de les idees i les informacions dels agermanats. Si analitzam la microhistòria del moment, veurem que, en els inicis del segle XVI, el cost de viure a la Mallorca d'aquella època era molt elevat.

Una de les dades que la doctora Margalida Bernat va exposar en la seva intervenció feia referència a la diferència de jornal que cobrava un home i una dona. Mentre un home percebia entre 2 i 4 sous, la dona rebia entre 1 diner i 2 sous per la mateixa feina. Tampoc és cert que les dones d'aquesta època de revolta estassin tancades a casa, dedicades de manera exclusiva a l'economia domèstica.

Segons Bernat, tenim constància dels oficis que un petit nombre de dones va realitzar. La majoria d'elles dedicades al sector tèxtil, caracteritzat per la seva duresa, i en el qual un sol home paraire podia donar feina a un centenar de dones. També sabem que hi havia dones que treballaven en el gremi de la cons-



trucció, i moltes altres com a llevadores i dides.

Pel que fa a la Germania, la ponent esmentà el fet que s'havien arribat a comptar un total de 687 dones amb un paper actiu durant la revolta; en comparació a 4.665 homes. I que els municipis amb més dones "agermanades" foren Artà, amb 93; Lluçmajor, amb 83; i Manacor, amb 60. Per tant, amb una presència important de dones a la Part Forana de l'illa.

S'havien arribat a comptar un total de 687 dones amb un paper actiu durant la revolta

Margalida Bernat parlà també de les qualificacions que havien rebut les dones que s'havien significat en el seu suport a la Germania, amb termes com



“afectada”, “perversa”, “de mala intenció”, “pèssima”, “parlera” i “mala llengua”. També havien patit les acusacions d’haver aixoplugat agermanats o d’haver “pastat i cuinat” per a ells.

Un dels qualificatius referits a les dones de la Germania que Bernat esmentà fou el de “gran ladria”. Això és lladre, ja que les dones es dedicaven a escorcollar les cases dels mascarats quan aquestes queien en mans dels revoltats. Un altre terme amb aquest mateix sentit és el de “fautora”. També hi apareix el mot “gran legista”, amb el significat que entén de lleis; això és que les dones parlaven amb pretensions de saber molt, amb el sentit que té el terme misser.

Un dels apel·latius més emprats és el de “sermonadora”

Però un dels apel·latius més emprats és el de “sermonadora”. Per tant, podem deduir una activitat pública de les dones de la Germania en els carrers que, en teoria, eren un espai públic exclusiu per als homes. Les dones parlaven des de les trones, als cantons dels carrers, fins i tot enfilades a un arbre, dels ideals revolucionaris de més sobirania

social i econòmica en contra del manteniment dels privilegis dels antiagermanats.

A partir del mot “sermonadora” no hi ha cap dubte que les dones feien sermons, també en l'àmbit familiar i domèstic, a les rotllades de filar en què es reunien amb moltes companyes. I què deien? Es dedicaven sobretot a encoratjar les seves conegudes en la revolta agermanada, en explicar els motius i els objectius de l'alçament contra una situació tan desigual i injusta que patien.

Fins i tot, segons Bernat, feien profecies. En aquest sentit, segons la ponent, les seves obres de referència eren “La Tresca i la Verdesca”, d'Anselm Turmeda; les “Profecies diabòliques” de Merlí; i Santa Brígida de Suècia, llegida a la Cort de Nàpols. Es dedicaven a denigrar la persona del virrei Miguel Gurrea, a qui titllaven de deslleial, amb referències com “borreyó”, “lo diabló” i fins i tot com a heretge.

Margalida Bernat acabà la seva ponència amb una crida a la necessitat d'establir també les “capmares” de la revolta agermanada, si li era permès inventar aquest neologisme; ja que només havien passat a la posteritat els seus capmares, com Joan Crespí, Joanot Colom o Pau Casesnoves.

Els noms que la ponent esmentà foren els de na Joana Falaguera, que havia rebut el sobrenom de “mare del poble”; a qui comparà amb la figura de Dèbora de l'Antic Testament. Aquesta dona agermanada va morir penjada. També parlà de la muller d'en Pere Nadal, de na Jaumeta Mira i de la muller d'en Bernat Coll. La repressió en contra de les dones agermanades va ser molt cruel, com també ho fou amb els seus companys, amb unes execucions duríssimes, amb la intenció de “posar temor en els pobles” i escalar d'una vegada els anhels de justícia d'un poble tan oprimat.

La repressió en contra de les dones agermanades va ser molt cruel

A què es dedicaren les dones agermanades un cop esclafada la revolta? Bàsicament a cercar-se la vida, algunes amb l'exercici de la prostitució i d'altres es tornaren a casar amb agermanats que havien quedat vidus. Dones carregades de fills que, segons el parer de Margalida Bernat, sí que foren unes autèntiques “heroïnes”.

En la lliçó inaugural de les Jornades, “Mallorca entre 1453 i 1521”, la catedràtica d'Història Medieval del Departament de Ciències i Teoria de les Arts de la Universitat de les Illes Balears, Maria Barceló, parlà de les dones que havien fet “de taverneres a monges, esclaves o prostitutes”; de com havien passat per la vida de manera anònima, fent de tutores dels seus fills o tenint cura de la llar, amb molt poca llibertat. Una llibertat que només havien pogut gaudir en l'àmbit espiritual les beguines i les beates, ja que el domini de la dona era la llar i la família.

Barceló es referí també al seu paper rellevant en tots els àmbits, amb l'expectació de l'entorn polític, en tots els sectors productius i també en la vida religiosa. I de com havien estat protagonistes de la revolta com a dones dels agermanats i com a mares en el paper de vehicle de transmissió dels ideals de “Que pac qui deu” i “Mori el mal govern”. ■

LES GERMANIES DINS LA LITERATURA

Carles Cabrera

Hem de tenir en compte que de Germanies n'hi hagué a València i a Mallorca, i hi va haver els comuns de Castella, que qüestionaven l'autoritat de Carles V. Els avalots s'inscriuen dins la crisi baix-medieval que transita cap a l'edat moderna. Una successió de revoltes populars que recorren la història. N'esclataren semblantment a diversos països europeus de l'època. És impossible abastar tota la literatura que ha produït el fenomen, ni tan sols, segurament, la que s'ha donat lloc a Mallorca, però mirarem de fer-ne un esbós succint.

Si deixam de banda en teatre un precedent il·lustre com el de Francesc Lluís de Retés (Tarragona, 1822-Madrid, 1901), dramaturg romàntic històric que, atesa l'època en què es trobava, escriví en castellà *El tundidor de Mallorca* (1834), estrenada a Madrid i que té com a personatge principal Joan Crespí, val a dir que a l'altre líder del moviment hi dedica un drama el poeta insular de postguerra Llorenç Moyà: *Joanot Colom*

(1972). Pòstumament, el 1994, editaren la tragèdia dins el volum *Teatre de la revolta*. L'obra l'estrena el curs següent al Teatre Principal La Lluna Teatre sota la direcció d'Antoni Maria Thomàs. La darrera incursió teatral del tema la devem a Miquel López Crespí que, al 1975, componia una obra nova —en la línia del que estava fent Soler i Antich llavors—, *Les Germanies*, amb què obtenia un premi Born a Ciutadella. És obvi pensar que aquell clima de llibertat de la Transició propiciés tant la publicació de la peça de Moyà com l'interès per part de López Crespí.

Si parlam ja de narrativa, Baltasar Porcel morí l'any 2009 a Barcelona quan acabava de començar el primer capítol d'una novel·la que havia de tractar sobre les Germanies (aspecte que tanqüencialment havia tractat en alguna novel·la seva com ara *Cavalls cap a la fosca* del 1975). El capítol inèdit d'aquest llibre, que potser s'hauria intitulat *Els gegants*, són una vintena de planes que Emili Rosales i Alexandre Porcel integraren per encetar el volum miscel·lani *El cel i la terra segons Baltasar Porcel* (2009) al segell Destino.

Baltasar Porcel morí quan acabava de començar el primer capítol d'una novel·la sobre les Germanies

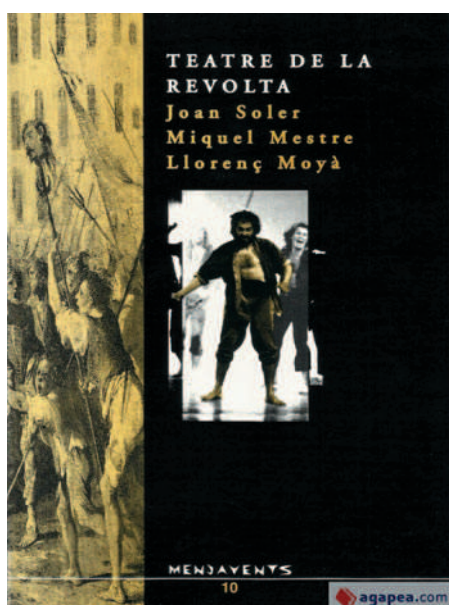
Tres anys després, la primera gran novel·la seria *Temps de prodigis* (2012), tercera del felanitxer Sebastià Manresa, publicada per El Gall Editor. Ens presenta un caràcter principal fictici que nom Rafel Ramis, fill de Pau Martina i oriünd del mateix poble que l'autor,

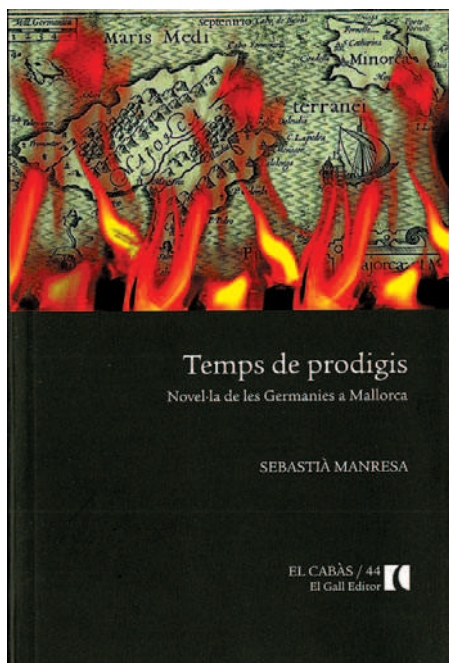


però rescata fins a 130 agermanats d'arreu de l'illa. Ramis pateix els sofriments de la revolta. La novel·la s'ambienta al Rafal Garcés, entre Inca i Binissalem, l'any 1522, dos anys després d'encetada la revolta. Narra els dos bàndols des de diversos punts de vista perquè no pretenia centrar-se exclusivament en un.

La primera gran novel·la seria Temps de prodigis (2012), tercera del felanitxer Sebastià Manresa

Hem de parlar d'un autor per excel·lència en aquest aspecte com és Guillem Morro. Debuta tardanament en el gènere novel·lístic amb la novel·la *La glòria dels vençuts*, estampada a can Lleonard Muntaner, en què transita pel període més convuls de l'època





baix-medieval mallorquina: l'alçament forà de 1450-1453. Té com a protagonista la figura llegendària del manacorí Simó Ballester lo Tort. Hi torna arran de la novel·la *La diabòlica secta colombina* (2019), editada per Calambur i subtitulada *Història novel·lada de Joanot Colom (s. XV-1523, líder de la Germania mallorquina (1521-1523))*. La il·lustren pintures i dibuixos del mateix autor. *La Diabòlica secta colombina* és l'expressió amb què els contraris batejaren el moviment. Tot i el component novel·lesc del llibre i el protagonista, la novel·la es basa en dades històriques desempolsades dels arxius i llibres d'història. Morro és autor també d'altres aportacions de caire assagístic més recents com ara

Les revoltes populars a Mallorca (2020) o *Lo poble era senyor de la terra. La Germania de Mallorca (1521-1523)* (2021), de manera que no podem descartar que continuï el camí iniciat ni en novel·la ni en recerca.

Un autor per excel·lència en aquest aspecte com és Guillem Morro

La novel·la *Pac qui deu* (2020) d'Antoni Rodríguez també l'ha publicada Lleonard Muntaner, editor *agermanat* per antonomàsia. Tot i la part de ficció, or-

tractat, a més, amb Ferran el Catòlic la reorganització del deute. *Pac qui deu*, com també defensava Manresa, no és un relat de bons i dolents, però ell pren part a favor dels agermanats perquè es rebel·laren contra una injustícia, malgrat que presentin certs clarobs-curs.

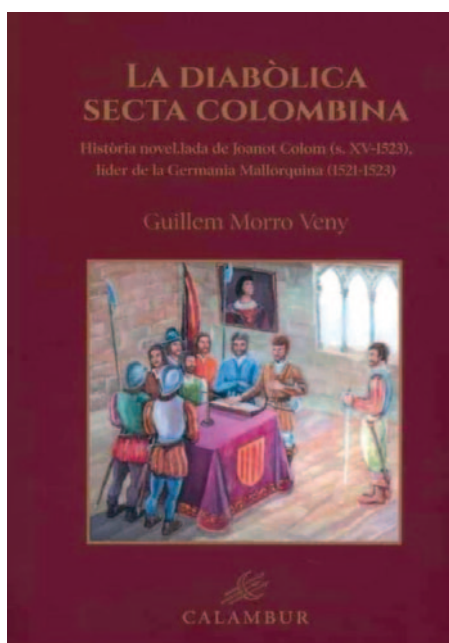
La Germania a Mallorca ha tingut en literatura un despertar tocatardà

En definitiva, la Germania a Mallorca ha tingut en literatura un despertar tocatardà. Se sap que la història l'escriuen els vencedors i que, amb Josep Maria Quadrado al capdavant, els va faltar temps per vilipendiar la imatge d'uns agermanats que només molt recentment la literatura ha pogut redimir bo i posant-se sempre del costat llur. Hi ajudà en un primer moment el clima favorable als aires de llibertat viscuts durant la Transició, que donaren lloc a la publicació de *Joanot Colom* de Moyà i *Les Germanies* de López Crespí. I molt més recentment, l'acostament a la data de celebració del cinquè centenari de les Germanies enguany ha donat lloc durant la darre-ra dècada a un cert *boom* de novel·les des de les de Porcel i Manresa fins a les més recents de Rodríguez i les dues de Morro. Segur que encara n'han de venir algunes més. ■



Antoni Rodríguez Mir
Pac qui deu

LEONARD MUNTANER EDITOR



dena cronològicament els fets per donar a conèixer els principals episodis de la revolta amb un rerefons històric important. Pretén que sigui una manera que la gent entengui què esdevingueren les Germanies. Si bé el protagonista és inventat –només ha fet servir un nom real, el de Pere Negre–, la veritable revelació de *Pac qui deu* és una figura històrica, el dirigent agermanat d'Inca Pau Casesnoves. Els segons instadors (com s'anomenaven els líders) eren Jordi Moranta de Palma i Casesnoves de la Part Forana. Al cap d'un mes Moranta deixà el càrrec i hi nomenen Colom i Casesnoves. Ell havia estat batle d'Inca, representant de la Part Forana al Gran i General Consell i instador de la zona. Havia



Entrevista a

M. MARGALIDA PERELLÓ PONS

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra



Maria Margalida Perelló Pons (Maria de la Salut, 1996) és graduada en història per la Universitat de les Illes Balears, màster universitari d'estudis avançats i investigació en Història. Societats, poders i identitat per la Universitat de Salamanca. En l'actualitat és doctoranda en Història Moderna per la Universitat de les Illes Balears.

És membre del Secretariat Germanies 500 i autora del llibre "La Germania mallorquina. Un estat de la qüestió", amb el qual ha quedat finalista del VI Premi Font i Roig

d'Assaig (2020) convocat per l'Ajuntament de Maria de la Salut.

Hem parlat amb ella del seu llibre i, de retruc, de diverses qüestions relacionades amb la commemoració dels 500 anys de la Germania mallorquina.

En el documental sobre la Germania mallorquina dius que no estàs d'acord en que Mallorca sigui considerada "l'illa de la calma"...

És un fals mite fer creure que Mallorca sempre ha estat una bassa d'oli

És una afirmació que en Santiago Rusiñol va popularitzar a principi del segle XX i de la qual en discrep profundament. És un fals mite fer creure que Mallorca sempre ha estat una bassa d'oli. Com es va posar de manifest en el guió de l'acte de divendres a l'Auditori d'Alcúdia, hi ha un fil roig que enllaça un grapat d'alçaments que s'han donat a la nostra història en què es reclamaven millores en la qualitat de vida de la població. Dins els 500 anys posteriors a la Germania, podem veure això en la Guerra de Successió, la Guerra

Civil, la lluita en defensa de Sa Dragonera, i tantes altres.

Formes part de la Comissió Cívica de 500 anys de la Germania. Ens pot explicar una mica quan es va constituir?

Un mes abans de l'esclat de la pandèmia, el febrer de 2020, ens vàrem començar a reunir per tal de preparar tot allò necessari per a la commemoració dels 500 anys. S'ha elaborat una unitat didàctica per a l'Ajuntament de Palma, una cronologia que es pot consultar al web, unes rutes dels agermanats per Palma amb les cases i els llocs més destacats de la revolta a càrrec d'en Gaspar Valero, un Manifest que es va llegir el passat 7 de febrer a molts indrets i al qual s'han adherit molts ajuntaments de l'illa i, també, el Consell Insular de Mallorca.

Qui forma part de la Comissió Cívica? Per què es va triar el lema "500 anys de lluites compartides"?

Entitats com les Fundacions Darder-Mascaró, l'Assemblea Sobiranista de Mallorca i l'Obra Cultural Balear, a més de persones de prestigi que, d'una manera independent, s'hi han incorporat; com Gaspar Valero o Bartomeu Mestre.

Com t'he comentat a la primera pregunta, el lema fa referència a aquest seguit de revoltes i mobilitzacions que s'han produït a Mallorca d'ençà del 1523. No és cert que tot s'aturà amb la derrota dels agermanats; en el segle XVII i en el XVIII hi va haver intents d'una nova Germania que ben aviat varen ser sufocats.

Passem a parlar del teu llibre, com diria n'Umbra. Dius que l'has escrit amb dos objectius principals. Quins són?

Per una banda, fer un recull de tot el que s'ha escrit sobre la Germania des del segle XVI fins avui, com una mena d'inventari de publicacions. I per l'altra, presentar un relat sobre els fets d'una manera didàctica i amb un llenguatge molt entenedor. Al final hi he incorporat una referència a la Germania a Maria de la Salut, el meu poble, que en aquella època depenia de Santa Margalida. En una paraula, donar llum a uns fets desconeguts per a una majoria de la població de Mallorca, d'una manera amena i, alhora, rigorosa.

Parles de l'oblit de la Germania i de la seva nul·la presència en la cultura popular de Mallorca. Per quin motiu va passar això? Per què tanta severitat?

Sabem que en els segles XVI i XVII circulaven llibres sobre la Germania, però avui ningú sap on són. També està cons-



tatat que en el segle XIX hi va haver una depuració a l'Arxiu del Regne de Mallorca en què es varen cremar uns 11.000 lligalls, entre els quals hi podria haver tota aquesta documentació. Les principals referències que tenim de la Germania depenen d'en Josep Maria Quadrado, que va ser un continuista de la repressió contra els revoltats, que recull la informació de la meitat de pobles de l'illa, precisament aquells en què l'alçament va tenir més poc seguiment. No diu res, per exemple, dels indrets en què es lliuraren les batalles més decisives, com Muro, Sa Pobla o Inca.

Quins varen ser els motius que provocaren l'esclat de la Germania el mes de febrer de 1521?

Varen ser múltiples i diversos, amb un cúmul de causes que s'havien congruat entre els segles XIV i XVI. No podem donar per bona la visió reduccionista que atribueix l'inici de la revolta a qüestions econòmiques i a un seguit de males collites. Cal que hi afegim la confrontació entre ciutadans i forans, les grans desigualtats en la contribució, la necessitat

de depurar uns càrrecs extremadament corruptes, l'ocupació de les institucions per part de l'oligarquia; entre d'altres causes.

Si ens hi fixam bé, veurem que les demandes del 1391, del 1450 i del 1521 amb l'inici de la Germania tenen un bagatge comú. La bolla s'havia anat fent grossa i el descontent dels sectors més populars com els menestrals i els pagesos ja no tenia aturador.

Hi ha dues etapes a la Germania mallorquina amb dos cappers, com són en Joan Crespí i en Joanot Colom. Per què varen destituir en Joan Crespí com a cap dels agermanats?

Sempre s'ha dit que hi ha dues etapes en la Germania: una de moderada amb en Joan Crespí, i una altra de radical amb en Joanot Colom. Però això no és cert. Fixa't que és sota les ordres d'en Joan Crespí que es produeixen fets com l'alliberament dels esclaus, l'assalt al Castell de Bellver i els enfrontaments a la Llotja de Palma.

El descontent dels sectors com els menestrals i els pagesos ja no tenia aturador

El cas és que el setembre de 1521 el rei Carles I va enviar unes cartes als agermanats en què demanava que es volia reunir amb ells. Crespí era partidari que anassin en persona a aquesta trobada, cosa que va ser rebutjada per la majoria dels revoltats. Aquesta postura va ser interpretada com si en Crespí tengués una actitud de col·laborador amb el rei i, per això, el Consell General de la Germania va demanar la seva destitució.

Després hi va haver una diarquia amb en Pau Casesnoves i en Jordi Moranta com a dirigents. Amb la desaparició de Moranta, qui agafa cada vegada més poder és en Joanot Colom, que comença a actuar d'una manera dictatorial, al marge de l'òrgan col·legiat que era la Tretzena, i amb una actitud cada cop més severa amb els contrarevolucionaris.

Per què no va poder triomfar la Germania? Per quin motiu es va estroncar el seu somni?

Perquè varen arribar les tropes reials, amb mercenaris, que varen esclafar a sang i foc l'alçament de menestrals i pagesos. A mesura que les tropes fidels a Carles I anaven guanyant terreny i s'imposaven a les batalles de cada poble, la causa agermanada perdia suport popular. A més hem de tenir en compte que el canvi de bàndol era freqüent, segons el desenvolupament de l'alçament, les crides del rei o els avenços de l'exèrcit mascarar.

Quin va ser el paper de la dona durant la Germania?

Les dones varen tenir un paper essencial durant la revolta, com en tot. Feien de sermonadores i de pregonadores, mentre els homes no hi eren. Han pervingut fins a nosaltres els noms d'algunes d'aquestes agermanades tan insígnies; com na Joana Falaguera, que era considerada "capmare de la Germania"; o na Jaumeta Mira. Fins i tot sabem que a Manacor hi va haver una dona que lluità a la batalla. Les tasques que les dones feien en suport de la revolta eren preparar el menjar, rentar la roba i tenir cura dels agermanats, entre d'altres.

Les dones varen tenir un paper essencial durant la revolta

Hi ha qualificatius referits a les dones en el sentit de: "si aquesta hagués estat un home, hauria estat una bona matedora", o "dona molt agermanada", o "si hagués estat home, seria molt sangüinària". També hem de tenir en compte que, en moltes ocasions, les dones agermanades es varen casar un cop

acabada la revolta amb altres agermanats; la majoria de vegades amb un carregament de fills. Només a la batalla de Sa Pobla hi varen morir 1.000 agermanats, amb el nombre de vídues que això suposava.

Hi ha haver diferències entre Ciutat i la Part Forana en el seguiment de l'alçament?

A diferència dels alçaments de 1391 i 1450, dirigits pels pagesos, la revolta agermanada començà encapçalada pels menestrals de Ciutat. Si bé és cert que, passades dues setmanes de l'esclat, els pagesos de la Part Forana s'hi havien tirat de cop. També cal tenir present que hi hagué pobles en què es varen haver de fer crides en suport a la Germania, perquè aquesta no havia obtingut cap suport.

Hi havia un clima de por molt gran i, qui s'ho podia permetre, es pagava una guàrdia de bandolers. Els mascarats es varen refugiar a Santueri, a Alcúdia, al Castell de Bellver o a les seves possessions de la Part Forana, amb guàrdia personal.

Pel fet de tenir murades, Alcúdia es va convertir en el refugi dels mascarats

Quin va ser el paper de la ciutat d'Alcúdia, tan fidel a la causa de l'emperador Carles?

Pel fet de tenir murades, Alcúdia es va convertir en el refugi dels mascarats que no varen poder fugir de l'illa; cosa que no vol dir que no hi hagués agermanats entre els alcudiencs. També cal tenir present la frontera natural que suposava el mar per a fer més difícil el setge per part dels revoltats. Sense el suport de Menorca, la ciutat d'Alcúdia i la causa dels antiagermanats no hauria resistit; per això va ser tan important aconseguir l'alçament de l'illa veïna per a aturar l'abastiment de la ciutat del nord de Mallorca.

Hi ha més memòria dels "comuneros" castellans que de la Germania mallorquina. Com és això?

Hi ha moltes diferències. Fixa't que el 23 d'abril és la festa de Castella i Lleó en record de la lluita dels "comuneros", perquè en aquesta data es recorda la batalla de Villalar. Durant el moviment del Romanticisme, en el segle XIX, es va elaborar tota la història dels "comuneros" com a símbol de la llibertat i dels drets del seu país. A Mallorca es va fer poca cosa durant el Trienni Liberal, en què es va publicar un diari que es deia "El eco de Colom" o es despenjaren, després de 299 anys, les restes del cap de Joanot Colom exposades a la Porta Pintada de Ciutat. En els cas dels "comuneros" han esdevingut un mite nacional de Castella, amb personatges com Padilla i Maldonado, que tenen carrers, places i estàtues dedicades.

Ens pots explicar una mica, com fas en el llibre, el concepte de Germania?

Té a veure amb la idea de germà, d'unió entre iguals; en contraposició al conflicte de bàndols que va existir durant tants segles a Mallorca. Cal tenir present que, mentre va durar la Germania, es va donar un alto al foc acordat entre els nobles a cada una de les viles; un fet del tot insòlit. En tot cas, es va tractar d'un conflicte de classe, de sectors socials, la qual cosa suposa un canvi de concepció important. Tot plegat en un context europeu en què hi va haver altres revoltes, com en el cas dels camperols alemanys.

Això posa de manifest que el fet de viure en una illa no ha de suposar, en cap cas, estar aïllat. La Germania està relacionada amb les "Hermandades" de Castella, que es remunten al segle XII; o la Revolta dels Irmandiños, produïda al Regne de Galícia entre el 1467 i el 1469.

La repressió va ser molt més visceral a Mallorca que a València o a Castella

Per què va ser tan dura la repressió contra els agermanats?

La repressió va ser molt més visceral a Mallorca que a València o a Castella, que havien viscut un alçament semblant. En el cas de la nostra illa se'ls

condemnaven a la mort, a galeres o a l'exili. Una vegada acabada la revolta, entre 1523 i 1524, encara hi va haver 250 persones sentenciades. Si al final de la Revolta Forana el càstig contra les dones era tallar-los la llengua, ara se les penjava. Pel que fa a la repressió econòmica, l'any 1550 encara es pagava el deute generat per la Germania.

Quin aprenentatge creus que en podem treure de la Germania?

Trencar la percepció errònia que abans la gent era beneïta, perquè no sabia llegir. Malgrat la gent fos analfabeta o no conegués gaire lletra, tenia ideologia i desitjava una vida millor. I que el procés evolutiu no sempre ha anat acompanyat d'un procés ideològic. En destacaria la valentia de tants homes i dones contra els nobles i el rei per tenir una existència més digna.

El món educatiu té un deute amb la revolta agermanada?

Sens dubte, no només amb la Germania sinó també amb la història de Mallorca i de les Balears en general. Els alumnes saben més coses de la Revolució Russa que de l'alçament agermanat, malgrat que els quedi tan llunyana; i això no pot ser ni no ens podem permetre. Han de connectar i connectar, ni que siguin dues pinzellades, el que passava aquí. No poden ignorar els seus orígens ni la història del país que els acull.

Els alumnes saben més coses de la Revolució Russa que de l'alçament agermanat

Per això, em semblen molt encertades les iniciatives que reclamen la inclusió de la Història i cultura de les Illes Balears dins el currículum escolar, ara que s'ha de desenvolupar la implantació de la nova Llei d'Educació.

Moltes gràcies, Maria Margalida, pel teu temps i pel teu entusiasme a l'hora de transmetre els tresors amagats de la nostra història i de reviu la memòria dels vençuts. ■

L'Institut d'ESTUDIS EIVISSENSCS

50 anys de normalització

Marià Mayans Marí,
president de l'Institut d'Estudis Eivissencs

L'Institut d'Estudis Eivissencs és una associació cultural i d'estudis locals que té per finalitat la investigació i la divulgació de la cultura en general i, principalment, de la pròpia d'Eivissa i Formentera. Som una associació que aposta per una normalització lingüística real, una cultura viva i el respecte pel territori.

L'Institut d'Estudis Eivissencs (IEE), amb el format que el coneixem ara, va néixer el 1970 com una transformació de l'antic *Instituto de Estudios Ibicencos*.

L'*Instituto de Estudios Ibicencos* havia set fundat el 1949 per l'Ajuntament d'Eivissa. Va quedar instituït als estatuts que el president de la nova entitat havia de ser l'alcalde d'Eivissa, a qui acompanyarien tot un seguit de col·laboradors que tendrien així un mitjà per expressar i publicar els seus treballs.

L'Instituto de Estudios Ibicencos havia set fundat el 1949 per l'Ajuntament d'Eivissa

L'*Instituto de Estudios Ibicencos* va ser, al seu inici, una entitat molt institucionalitzada, encarcarada, amb molts (moltíssims) de càrrecs honorífics (President d'Honor, Consellers d'Honor, una Comissió Executiva amb seccions i subseccions cadascuna d'elles amb comissions i subcomissions, presidents i vicepresidents...) i postureig arreu, però on la feina la feien comptades persones.



D'on podia sortir tanta gent per a tan poca feina?, es preguntava ja aleshores Marià Villangómez.

Però aquell *Instituto* es va estroncar aviat, quedant, també en paraules del mateix Villangómez: *en un son espès*. Fins que a final del 1969 un grup de joves culturalment inquiets decidí posar-se en contacte amb l'Ajuntament per tal de recuperar l'entitat i donar-li una nova vida en l'estret i fosc món cultural pitius de les acaballes del franquisme.

Després de nombroses converses amb el llavors regidor de Cultura de l'Ajuntament d'Eivissa, Enrique Ramon Fajarnés, decidiren posar en marxa de bell nou l'Institut.

L'estiu del 1970 i sota la presidència formal de l'alcalde d'Eivissa, com manaven els estatuts, es va posar en marxa el nou Institut, amb una comissió executi-

va formada majoritàriament pels joves que ho havien sol·licitat.

L'estiu del 1970 i sota la presidència formal de l'alcalde d'Eivissa es va posar en marxa el nou Institut

El dia 18 de maig del 1971 es va celebrar la primera assemblea de socis, d'on, tot i que el president formal continuava sent l'alcalde d'Eivissa, ara va ser elegit, ja com a president executiu, en Josep Marí Marí.

Però el funcionament d'una entitat cultural tan íntimament lligada a l'Ajuntament era lent i farragós, i per això, tot i continuar tenint bones rela-

cions amb el consistori d'Eivissa, l'IEE se'n deslligà progressivament, fins a funcionar amb completa autonomia, per tal d'evitar la lentitud que la burocràcia oficial comportava per a la nova entitat cultural.

El nou IEE, que va decantar-se de seguida per l'ús i la normalització de la nostra llengua, va ser rebut amb goig pels demòcrates de l'època i amb normalitat per la part més aperturista dels governants, però amb antipatia i recel per l'ala més reaccionària del franquisme encara governant, de qui no es va rebre més que entrebancs, arribant fins al punt d'haver d'anul·lar el II Curs Eivissenc de Cultura (l'any 1975) per no haver rebut el permís corresponent del delegat del Govern.

Ho recorda, amb ironia, Josep Marí en el seu poema "Reconeixement".

Era un temps juvenívol d'impulsos i de ràbia,

de voler que les coses tinguessin el seu nom,

que ningú no esvaís amb una granerada

la poca cosa que érem, encara, en la desídia.

[...]

Se'ns prohibiren cantants, se'ns prohibiren cançons,

ens socarraren cursos eivissencs de cultura.

Érem rojos, roents, com els fills del dimoni:

ens devien tenir una fitxa reservada.

Oh, que dolents, que dolentassos érem!

Marià Villangómez, que ja havia participat en el primer naixement de l'Institut el 1949, va sentir-se de seguida, el 1970, atret per la manera de fer dels joves directius de la renascuda entitat: *que volien despertar l'organisme del seu son espès, amb una nova orientació cap a la llengua catalana. [...] Aquesta etapa de l'Institut començava amb una empenta que no havia conegut en els anys de la seua formació.*



El nou Institut d'Estudis Eivissencs va iniciar el seu camí, efervescent d'idees i projectes que aviat va anar materialitzant. L'any 1970 ja va organitzar els primers actes públics i conferències. El 1971 impartia els seus primers cursos de gramàtica catalana, va efectuar la seua primera participació en la diada de Sant Jordi on, en paraules del *Diario de Ibiza* del 23 d'abril del 1971: *el Instituto de Estudios Ibicencos, en su empeño de promocionar nuestra propia cultura, ofrecerá una buena selección de libros en lengua vernácula*; i el juny es va manifestar públicament en la seua primera Festa de la Nit de Sant Joan, celebrada a Sant Josep. També aquest 1971 es va celebrar la primera assemblea de socis.

El nou Institut d'Estudis Eivissencs va iniciar el seu camí, efervescent d'idees i projectes

El 1972 va ressuscitar l'antiga revista *Ibiza*, ara ja amb el nom d'*Eivissa* i va publicar un llibre cabdal per a la normalització de la llengua catalana a les Pitiüses, el *Curs d'iniciació a la llengua* de Marià Villangómez, un text imprescindible, amb lectures illenques, per a ensenyar la gramàtica catalana a

tants catalanoparlants que havíem quedat analfabets en l'idioma que parlàvem cada dia.

De llavors ençà han set moltes les aportacions de l'IEE a la cultura pitiüsa: més de cent publicacions, les Mencions Sant Jordi, l'almanac *El Pitiús*, el Curs Eivissenc de Cultura, el Grup de Teatre, la Festa de la Nit de Sant Joan, el Voluntariat lingüístic, l'inici de la recepció de TV3 a Eivissa, el Grup de Coneixement del Medi...

De llavors ençà han set moltes les aportacions de l'IEE a la cultura pitiüsa

Però si d'alguna cosa pot sentir-se més orgullós l'Institut d'Estudis Eivissencs és d'haver liderat, el 1977 i sota el lema *Salvem Ses Salines*, el moviment ciutadà que va impedir la urbanització del que avui és el Parc Natural de ses Salines, on l'empresa Ibifor SA estava ja a punt de començar un gran complex urbanístic per a 20.000 places, amb el qual la zona humida més important del nostre entorn desapareixia sota el ciment.

S'ha fet molta feina, però encara n'hi ha molta més per fer. Continuem. Per naltros no quedarà. ■

JOSEP MASSOT I MUNTANER: un escriptor a «LA CIUTAT DELS LLIBRES»

Pere Rosselló Bover

La celebració del 80^e aniversari de Josep Massot i Muntaner ens convida a recordar la immensa tasca que el savi mallorquí du a terme des de la joventut. La seva ha estat i és una vida lliurada a la recerca, al treball intens i constant, tal com marca la regla de Sant Benet *ora et labora*. Un treball, però, que no sols reverteix sobre l'orde religiós a què pertany, sinó que repercuteix sobre tota la cultura catalana i sobre tot el país. Inventariar-lo en unes poques pàgines resulta impossible. Just si posàssim els títols dels seus llibres un rere l'altre, ocuparien més espai que el que ens han cedit per a aquest article. Basta dir que la seva bibliografia, recollida en el volum *Bibliografia de Josep Massot i Muntaner* (2012)¹, té més de vuitanta pàgines i que ara, nou anys després de la publicació, caldria afegir-hi un apèndix que encara l'allargaria més. Per a qui no conegui aquest llibre, pot ésser interessant esmentar que els treballs de Josep Massot publicats hi són classificats en set apartats: religió; etnografia, etnologia i folklore; llengua i literatura; història; biografies; bibliografia (és a dir, ressenyes); i diversos. Això és una mostra de la varietat de temes en què Massot ha excel·lit com a investigador i, evidentment, dels seus múltiples i variats interessos.

A qui vulgui aprofundir en la figura i en l'obra de Josep Massot i Muntaner també li pot ser útil el volum *De Valèn-*



cia i Mallorca. Escrits seleccionats (2017), publicat per la Universitat de València amb motiu del seu nomenament com a doctor *honoris causa* l'any 2016². Una part d'aquest extens volum està formada per una antologia de textos del P. Massot sobre temes valencians i mallorquins. L'altra part del llibre aplega discursos, comentaris, ressenyes i articles d'altri sobre el nostre savi. Hi trobam treballs sobre la seva labor com a historiador, folklorista, histo-

riador de la llengua i de la literatura, editor i promotor cultural, religiós, professor universitari... Tanmateix, al nostre parer, hi falta un caire que ho ajunta tot i que explica tota l'obra que ha escrit i publicat: Josep Massot i Muntaner és, sobretot, un *escriptor*. Un escriptor de prosa de no-ficció, un assagista, un polígraf... És a dir, un escriptor que, amb l'escriptura, cerca sobretot aclarir la veritat sobre el passat i transmetre-la als altres.

1 *Bibliografia de Josep Massot i Muntaner*, a cura de Joan Martí i Castells i de Josep Moran (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012).

2 *De València i Mallorca. Escrits seleccionats*. A cura de Vicent Simbor (València: Universitat de València, 2017).

La seva ha estat i és una vida lliurada a la recerca, al treball intens

És evident que a algú que ha publicat milers de pàgines no se li pot negar la condició d'*escriptor*, massa temps restringida només als que s'han dedicat a la ficció. Com a prosista de no-ficció, Josep Massot i Muntaner podria ésser classificat en aquells apartats de les històries de la literatura en què, quan parlen de la literatura anterior a la contemporaneïtat, encabeixen historiadors, dietaristes, memorialistes, pensadors, tractadistes, apologetes, polítics, gramàtics, autors d'epistolari, etc. Tota una sèrie de textos escrits sense la intenció de *fer literatura*. Des de la segona meitat del segle XIX s'ha tendit a restringir la condició de *literatura* únicament a aquells escrits que tenen una finalitat estètica o creativa, sense tenir en compte que no sempre la literatura s'ha elaborat amb aquesta premissa i que moltes de les obres que avui es consideren literàries varen ésser concebudes amb uns altres objectius. És evident que Josep Massot no cerca en l'escriptura una finalitat estètica, però sí que hi aplica algunes tècniques i un tipus de llenguatge que fan que els seus escrits puguin ésser llegits per una gran majoria de lectors, no tan sols pels especialistes.

Hem de considerar la importància que la literatura va tenir en la formació de Josep Massot i Muntaner

Per entendre-ho hem de considerar la importància que la literatura va tenir en la formació de Josep Massot i Muntaner.

Nascut en una família lletraferida, ja a la joventut havia acumulat un gran cabdal de lectures. Els seus oncles Marià i Mercè Massot celebraven periòdicament una tertúlia literària clandestina a casa seva en els anys més durs de la postguerra, quan aquestes activitats estaven prohibides pel franquisme. I el seu avi havia treballat en la recollida de cançons populars. Entre la biblioteca dels seus pares i la de la tia Mercè, tenien quasi tota la literatura mallorquina i catalana aleshores publicada en els segles XIX i XX i, als catorze o quinze anys, Josep Massot ja havia llegit tots aquests llibres, als quals la majoria de la gent no tenia accés. A més, també tenien moltes obres de literatura castellana i d'altres literatures estrangeres. El fet de procedir d'una família relacionada amb el món literari mallorquí li va permetre des de molt jove estar en contacte amb molts dels escriptors de l'illa, com Guillem Colom, Miquel Gayà, Llorenç Moyà o Jaume Vidal Alcover. A la biblioteca del col·legi de Monti-Sion, on va estudiar el batxillerat, també va poder completar les seves lectures: Cada

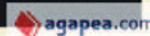
A LA CIUTAT DELS LLIBRES

PRIMERA SÈRIE



JOSEP MASSOT I MUNTANER

Publicacions de l'Abadia de Montserrat



dia, a l'hora del pati, jo hi anava a cercar llibres, que llegia durant el vespre i que retornava l'endemà³. D'aquests anys al col·legi Massot recorda la influència de dos professors: Miquel Ferrer Flórez, que els ensenyava història, i Bartomeu Payeras, que els explicava literatura. La dèria per la literatura el va guiar a seguir els estudis de Filologia Romànica a la Universitat de Barcelona: ... aleshores el que m'interessava era la part de literatura, perquè volia estudiar Lletres a la Universitat, encara que tots dos temes, literatura i història, m'han interessat molt i en paral·lel⁴. I precisament de la universitat recorda especialment la influència rebuda dels professors de literatura: Antoni Vilanova, José Manuel Blecua i Joan Petit. Massot amplià després els seus coneixements de literatura a les classes dels Estudis Universitaris Catalans, de

l'Institut d'Estudis Catalans, que hi impartia Joaquim Molas, aleshores un jove professor que havia tornat de treballar com a lector a Liverpool. A més, va comptar amb els mestratges de Martí de Riquer i de Pierre Vilar. Posteriorment, Massot, durant els anys que va exercir com a professor a la Universitat de Barcelona, ensenyà dues assignatures de literatura: Teatre Medieval i Literatura Popular.

Massot confessava: «Tota la vida me l'he passada llegint i això és una passió que no me la treu ningú»

En una entrevista de l'any 2006, a un programa de TV3, Massot confessava: «Tota la vida me l'he passada llegint i això és una passió que no me la treu ningú de sobre. Com més coses fas, més saps que no saps res. Això ja ho deien els grecs»⁵. La condició de lector

3 Pere-Antoni PONS: «Josep Massot i Muntaner, l'erudició polifacètica», dins *Saviesa i compromís. Nou entrevistes a Josep Massot i Muntaner* (Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, Institut d'Estudis Catalans, 2015), p. 66.

4 *Ibidem*, 67-68

5 Entrevista per al programa Nydia de TV3, dins *Saviesa i compromís, op. cit.*, p. 46



és fonamental per a qualsevol escriptor, ja que s'aprèn a escriure tot llegint, és a dir, mirant com escriuen els altres. Massot ens confessa que ha estat i és un lector impenitent, que llegeix tot el que cau en les seves mans. I el perquè d'aquest *vici* de la lectura ens el dona ell mateix en un altre interview, quan li demanen Què l'ha motivat a dedicar tants d'anys a l'estudi? i ell respon lacònicament: La curiositat⁶. És a dir, la recerca de la veritat, el coneixement del desconegut, l'afany de clarificar el que és confús, de treure a la llum el que roman ocult... A més, Massot entén la cultura com un tot, en què les diferents disciplines s'han de coordinar per tal de poder entendre i explicar la realitat. Tot parlant dels seus nombrosos estudis sobre la Guerra civil, ens diu que tenen l'origen en la lectura del llibre de Georges Bernanos *Els grans cementiris sota la lluna*. Així, per a ell, sempre tot surt a partir de la literatura, però després la literatura sola no ho explica tot i has de passar a una visió històrica més àmplia⁷. En aquest cas, per tant, la recerca que Massot ha fet a partir del text de l'autor francès, d'una obra literària, li ha servit per entendre millor la veritat sobre uns esdeveniments reals. En el fons, Massot és com

els homes del Renaixement i de la Il·lustració, que saben que totes les disciplines s'entrellacen i que el coneixement, al final, se sintetitza en l'art de l'escriptura.

Massot i Muntaner hauria pogut esser un d'aquells personatges a què Josep Pla dedicà els seus "Homenots"

Josep Massot i Muntaner hauria pogut esser un d'aquells personatges a què Josep Pla dedicà els seus *Homenots*, aquells gegants de la nostra cultura que han excel·lit en una o més branques. Però també és, com Pla, l'autor d'una obra immensa, que defuig la ficció i ens parla de la realitat. Des del periodisme Josep Pla convertia en literatura qualsevol informació que queia en les seves mans. Massot ho fa des de la història. Menys nòmada que l'empordanès, viatger sedentari en les biblioteques i els arxius, ens trasllada en l'espai i el temps a altres escenaris

i ens presenta personatges, situacions i obres del nostre passat que, per bé o per mal, han estat transcendents: Georges Bernanos, Mn. Antoni M. Alcover, el Conde Rossi, Antoni M. Sbert, el bisbe Josep Miralles, el cònsol Alan Hillgarth... just per citar aquells a què ha dedicat llibres sencers, als quals caldria afegir-ne molts d'altres que han estat tractats en articles, pròlegs i parlaments, molts recollits a les sèries de llibres *Escriptors i erudits contemporanis* i *A la Ciutat dels Llibres*. Sens dubte, aquestes col·leccions de treballs han adquirit un valor quasi enciclopèdic, que per l'extensió del conjunt recorda els textos planians. La principal diferència entre el plantejament de Pla i el de Massot està en la manera com ambdós afronten el que diuen dels personatges i els fets dels quals parlen: mentre en l'empordanès la veritat històrica pot quedar relegada a la veritat literària, en el mallorquí hi ha un respecte escrupolós a la dada amb què documenta tot quant ens diu respecte d'allò de què parla. Per tant, Massot estableix un pacte de veracitat amb els lectors que fa de l'escriptura un acte de clarificació, tot i els trets literaris que els seus textos puguin tenir.

6 Antoni ROCA i Maria I. DEYÀ: «Josep Massot, la paciència benedictina», dins *Saviesa i compromís*, op. cit., p. 29.

7 Entrevista per al programa *Nydia*, op. cit., p. 51.

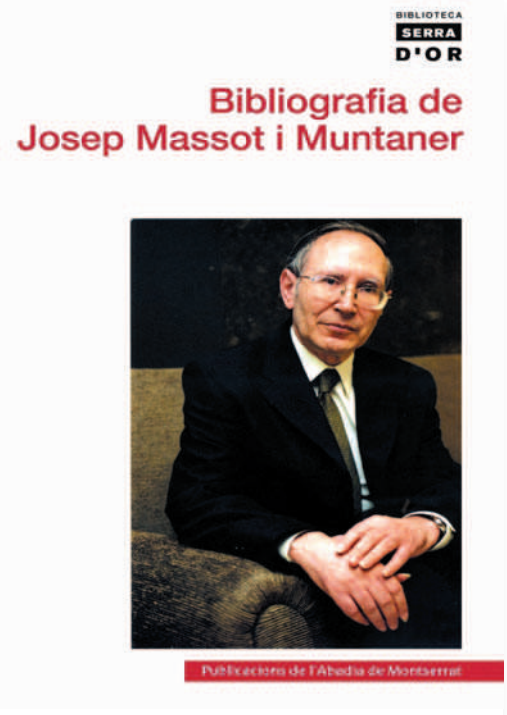
L'abundància de notes a peu de pàgina en la majoria dels llibres de Josep Massot i Muntaner és un tret que sobta molts lectors. El mètode rigorós del nostre escriptor el porta a deixar ben clares les fonts d'on procedeixen les informacions que ens dona. Però també les notes li serveixen per aportar informació addicional que entorpiria la lectura del cos central del text. Les notes a què Massot ens ha avesat, si bé poden espantar els lectors poc avesats a les seves obres, es podrien entendre com una manera de distanciar els seus textos del que es podria considerar literatura. A la vegada, són els indicadors del camí seguit per l'escriptor en la seva investigació, que permeten que el lector també pugui continuar la lectura en altres obres o altres fonts. En realitat, les notes reforcen el pacte de veracitat que l'autor estableix amb el lector, serveixen per descarregar d'erudició el cos del text i per fer-lo més llegible, més fàcil i, en el fons, més literari.

El mètode rigorós del nostre escriptor el porta a deixar ben clares les fonts d'on procedeixen les informacions

En una entrevista que li feu Josep Massot i Ramis d'Ayreflor, Josep Massot deia que alguns escriptors han reconegut el valor literari de la seva prosa: I, sí, alguns escriptors han dit en públic que els hauria agradat escriure novel·les com jo escric els meus llibres. Ja em ve des de petit, quan feia redaccions. He llegit moltíssima literatura, catalana, castellana, francesa, anglesa, russa, nord-americana i alemanya. Em surt tot sol⁸. Si creiem, com ho han fet també alguns novel·listes, que la prosa de Josep Massot i Muntaner es pot considerar *literària* és perquè conté una sèrie de recursos i de trets propis de la literatura. Som conscient que aquesta afirmació hauria d'obligar-me a un treball rigorós d'anàlisi dels seus textos, que aquí no puc dur a terme per manca d'espai i de temps. Potser bastarà dir que Massot es

mou en un terreny en què combina pràcticament dos gèneres: el narratiu i l'assagístic. Com a historiador, ha de reconstruir fets, ha de contar històries. Però ho fa sempre a partir del que en diuen les fonts, sense inventar-se res, atès que el seu treball no és creatiu sinó científic. Ara bé, la seva reconstrucció dels esdeveniments és sempre molt clara, ja que sobretot es basa en l'ordenació lògica (i, sovint, cronològica) dels fets. El nostre historiador evita sempre les confusions o ambigüitats per tal de fer impossible una lectura errònia. En els seus escrits sempre hi domina una recerca absoluta de la claredat. També defuig les digressions teòriques que ens distraurien del que conta. Esquivava tant com pot les confusions que un discurs més desordenat o més ambigu podria generar. Això el du a una expressió en què s'eviten les construccions sintàctiques complicades, la polisèmia o el lèxic poc habitual. A diferència de tants de textos d'altres autors que fan que la lectura sigui tortuosa per l'excessiva dificultat, els treballs de Josep Massot i Muntaner, tot i la densitat d'informació que contenen, són d'una absoluta facilitat fins i tot per al lector no especialitzat. L'explicació no sols rau en el caràcter narratiu i en els trets sintàctics, lèxics i estilístics que hem esmentat, sinó també en el fet que, malgrat la temàtica especialitzada, els estudis de Massot fan ús d'unes estratègies pròpies del gènere assagístic — però sense caure en la subjectivitat de l'assaig — sense deixar de ser treballs especialitzats. Això els obre a un públic molt més ampli que el dels treballs d'altres especialistes i els fa llegibles per a qualsevol persona mitjanament culta. A tot això hem d'afegir que una bona part dels treballs de Josep Massot han tingut l'origen en conferències, han estat escrits per a un públic oient, la qual cosa obligava l'escriptor a cercar una claredat major que si haguessin estat escrits per a un públic que el llegeix en solitari.

Tanmateix, Massot és un escriptor que s'ha imposat uns límits. Tot i la gran quantitat de personatges que ha cone-



gut i de fets que ha viscut, ha renunciat, per exemple, a l'escriptura de les seves memòries, perquè, com a editor i com a investigador, és conscient dels problemes que pot ocasionar la divulgació d'informacions que atenyen la intimitat d'altres persones. Sens dubte, les seves memòries constituïrien un document importantíssim i serien una obra indiscutiblement *literària*. Però les raons d'aquesta renúncia són més bé morals o humanes: En unes memòries, si contes el que penses i el que recordes, necessàriament has de fer quedar malament algunes persones. I jo, això, no ho vull fer⁹.

Massot és un escriptor que s'ha imposat uns límits

Amb aquestes notes només hem pretès destacar un tret de l'obra de Josep Massot i Muntaner. Un tret que molts d'altres ja havien intuït abans i del qual no s'ha parlat gaire, per no dir gens. Sobre tot, però, aquesta ha estat una excusa per retre un petit homenatge a Josep Massot i Muntaner per agrair-li la seva obra ingent i interdisciplinària, fruit de tota una vida d'estudi i de treball. ■

8 Josep MASSOT i RAMIS D'AYREFLOR, entrevista a J. Massot i Muntaner, dins *Saviesa i compromís*, op. cit., p. 116

9 Pere-Antoni PONS: «Josep Massot i Muntaner, l'erudició polifacètica», op. cit., p. 76.

“MENYS VIVIDORS, MÉS FEINA!”

EL CLAM SOCIAL DELS ATURATS A LA MALLORCA DELS 70

Jaume Morey Illa

Aquest passat mes de febrer va veure la llum el darrer llibre de l'historiador pollencí Pere Josep Garcia Munar (1983). El llibre, que porta per títol “**Menys vividors, més feina!**”, és una mirada retrospectiva i crítica a les lluites socials a la Mallorca dels anys 70 per part dels col·lectius més mobilitzats en favor dels aturats, els treballadors i els col·lectius marginats pel règim franquista.

Pere J. Garcia Munar és doctor en història amb la tesi *Sindicalismo en Mallorca durante la transición (1973-1981)* i autor de *Salvem sa Dragonera. Història dels ecologismes a Mallorca*. Així mateix també compagina la seva feina de bibliotecari amb la d'editor, ja que forma part del projecte editorial Illa i amb un compromís dins l'activisme social i polític. No hem desaprofitat l'ocasió per a parlar amb ell sobre el seu nou llibre i les circumstàncies que envoltaren als sindicats durant aquells anys i el paral·lelisme amb els temps actuals.

“Menys vividors i més feina”. Per què aquest títol i qui eren aquests “vividors”?

Això és fruit d'un manifest que varen fer l'assemblea d'aturats a una ocupació de l'Ajuntament de Palma en què reclamaven llocs de feina i on varen cridar aquest lema, ja que no veien complertes les promeses que feien de donar suficients llocs de feina per a tots els membres de l'assemblea. Tot i així varen aconseguir molts llocs de treball,



però no eren suficients. Els vividors eren per a l'assemblea, bàsicament, els polítics.

Crida l'atenció com es va gestar la reaparició dels sindicats, fins aquell moment clandestins, camuflats dins el sindicat vertical i aprofitant-se de la seva estructura per a poder reorganitzar-se i arribar a la classe treballadora. Va ser aquesta una estratègia conscient o bé va sorgir l'oportunitat i es va aprofitar? Com es va poder arribar a permetre una infiltració d'aquesta

mena durant el règim franquista? Hi havia consciència d'aquesta estratègia per part dels treballadors?

Hi havia una estratègia en l'àmbit estatal. Abans de les eleccions sindicals estatals de l'any 1975, hi havia hagut unes altres eleccions abans i ja s'havien produït infiltracions per part de gent de Comissions Obreres; i es varen adonar que hi havia una oportunitat, ja que si sorties triat podies començar a operar a cara descoberta dins un marge limitat però podies vehicular el moviment

obrer des del sindicat vertical. Aquesta estratègia es va batiar com a “entris-me”, que consistia bàsicament a presentar-se a les eleccions sindicals per treure vots i delegats i poder actuar legalment.

Les autoritats franquistes varen minimitzar l'entris-me o varen pensar que seria molt menys del que va arribar a ser. Fins hi tot hi ha cartes i documents de les autoritats sindicals franquistes animant que les persones amb ideals democràtics participassin del sindicat vertical. Es devien imaginar que serien poques persones i serien molt controlables i, així, desarticularien una mica el moviment clandestí.

La gent de sindicats clandestins eren molt conscients de la situació i, a partir de la seva entrada, varen créixer molt. Els treballadors sabien que na Maria Bonnín o n'Obrador eren Comissions Obreres i, a més, delegats sindicals. Tot això es mesclava una mica, tothom sabia a qui representaven i feien assemblees i mítings des del sindicat vertical xerrant del seu sindicat, així com de sindicalisme lliure i sindicats democràtics. Varen perdre un poc la por a fer-ho obertament davant els treballadors i treballadores.

Com qualificaria el paper dels sindicats, durant el temps de la transició, en la lluita per a la reducció de l'atur? Es parla d'un cert abandonament o desinterès, podria explicar a què es refereix quan diu això? Creu que es podria establir un paral·lelisme entre com tractaven els sindicats llavors els aturats i com els tracten ara?

En un primer moment l'any 1975-76, que és quan es varen començar a organitzar per primera vegada els aturats. Es va començar a crear un moviment assembleari importantíssim que va fer que aquí sorgís un període vaguístic i de conflictivitat que no s'havia viscut mai a les Balears i els aturats eren una peça més d'aquesta lluita antifranquista. Això va ser així sobretot fins al 1976, que és quan es els moviments democràtics i sindicals pensaven que es podria rompre amb el règim i crear una cosa nova. A final de l'any 1976 ja s'adonaren que la ruptura era impossible i que hi hauria una continuïtat malgrat anàssim cap a una democràcia i, a partir

d'aquí, la lluita va ser molt més pausada i sobretot a partir del 1977, que es varen legalitzar els sindicats i es varen dedicar més a estructurar-se internament, en lloc de lluitar contra el que hi havia.

A final de l'any 1976 ja s'adonaren que la ruptura era impossible

A partir de l'any 77-78 els sindicats deixen de banda els aturats. A Mallorca participen d'alguna mobilització que hi ha en l'àmbit estatal però eren jornades puntuals; no organitzaven els aturats perquè els sindicats es dedicaven als convenis col·lectius i a les eleccions sindicals, a banda de fer assessoria laboral per a la seva afiliació. Com que els aturats no participaven ni dels convenis ni de les eleccions, quedaven en un segon pla. Així que es varen haver d'organitzar pel seu compte a través de les assemblees fora dels sindicats. L'excepció la va marcar la CNT, ja que no participaven de les eleccions sindicals i creien més en l'acció directa i l'espontaneïtat, característiques que quadraven molt amb les assemblees d'aturats.

L'assemblea lluitava per cada lloc de feina aferrissadament però l'atur creixia inexorablement i de forma tràgica. No és així?

L'atur va passar de 4.000-5.000 persones durant l'any 1975, que és quan es varen començar a mobilitzar els treballadors, i l'any 1981 hi havia uns 45.000 aturats. Va ser un creixement exponencial. No hi havia hagut un problema així d'atur d'ençà la postguerra, malgrat sí hi havia hagut mobilitzacions d'aturats durant la República, no s'havia viscut amb aquesta magnitud i això va comportar una necessària organització dels aturats. L'assemblea potser aglutinàs 500 persones i aconseguien molts llocs de feina que els proporcionava l'Administració per a fer camins nets, per fer carreteres i feines semblants però no



eren suficients. Les Administracions varen dedicar milions de pessetes a crear llocs de feina, però era un pegat.

Quin paper va jugar la dona en la reorganització dels sindicats clandestins? A Mallorca durant el temps de la transició encara existia un cert teixit industrial. Algunes d'aquestes indústries estaven fortament feminitzades, com el cas de les perleres de Manacor. Hi va haver presència dels sindicats en aquests llocs de treball? Qui els va dirigir? Es va valorar per part dels sindicats clandestins infiltrar-se dins aquests àmbits fortament feminitzats? O pel contrari els sindicats eren cosa d'homes i es varen deixar de banda les dones treballadores?

Hi va haver dones molt importants

Hi va haver dones molt importants, sobretot hi va haver conflictes laborals que varen ser pioners, com el de l'hotel Bellver als anys 1973-1974-1975 on hi havia Maria Bonnín i les seves companyes que eren cambreres de pisos que estaven molt explotades i que, en aquell moment, ja varen fer una feina per a organitzar-se sindicalment. També és

vera que, a partir de l'any del 1976, hi ha un munt de mobilitzacions a les fàbriques, ja que la crisi del petroli va suposar la fallida de moltes indústries, sobretot de la sabata, i hi havia moltes dones en aquests àmbits; però no es que destaquin com a líders ni com a capdavanteres de tot això sinó que participaven de les lluites.

El sindicalisme era cosa d'homes perquè el 99 per cent dels líders sindicals eren homes, però és cert que en aquests anys el feminisme es va imposar com a ideologia i a molts sindicats i varen començar a haver-hi secretaries de la dona a partir de l'any 1977. De totes formes encara era un paper residual, ja que el protagonisme se l'enduien els homes.

El sindicalisme era cosa d'homes perquè el 99 per cent dels líders sindicals eren homes

Al seu llibre també es tracta com el col·lectiu gitano va participar d'aquests moviments socials, tot i que això no va fer que cessàs la seva marginació per part de la societat...

L'assemblea d'aturats va arrebregar una sèrie de col·lectius de gent que estava marginada i d'aquí la relació amb els col·lectius de marginats de la Sapiència d'en Jaume Santandreu. Tot i que no se sap en quin moment es vinculen els gitanos de Son Banya amb l'assemblea d'aturats, pareix una aliança lògica ja que a Son Banya encara no havia entrat la droga com a mitjà de subsistència. Son Banya, tot i crear-se amb bones intencions, va esdevenir un gueto i si l'atur ja era alt en la població ho era molt més entre els gitanos, ja que ningú els volia donar feina a causa de la seva estigmatització. L'assemblea d'aturats no era un organisme classista i integrava tothom que podia. És cert que varen participar, però sempre com un col·lectiu a part; ells tenien la seva idiosincràsia: el seu líder, el Tio Kiko, era qui comanava i repartia les feines.

Com a historiador és del parer que vivim noves crisis o repeticions cícliques de la mateixa crisi?

Personalment, com a historiador, pens que la història no es repeteix. El que pens és que el capitalisme necessita de les crisis continuades per a poder reforçar el poder de qui té els doblers i anar destruint poc a poc el teixit social i la gent que està a baix. Quantes més crisis més acumulació de capital en manco mans i un augment de la precarització de la classe treballadora. Varen començar l'any 1970, i cada crisi l'únic que ha fet ha estat fer reformes laborals que han anat en detriment de la classe treballadora; per tant, les crisis cícliques són un procés capitalista.

El capitalisme necessita de les crisis continuades per a poder reforçar el poder

S'ha oblidat molt fàcilment la crisi del petroli dels anys 70, s'ha après res d'això?

Els treballadors ho hem oblidat fàcilment però els empresaris i els que tenien poder econòmic no ho han fet, ja que es varen adonar que ells varen sortir guanyant en aquella crisi i també ho varen fer en les següents, amb l'aplicació de la mateixa fórmula.

Hi ha un moment al llibre on diu que es confirma el dogma que, per a generar llocs de feina, s'han de precaritzar les condicions d'aquests llocs de treball.

Això ve dels Pactes de la Moncloa que diuen que hi ha una inflació brutal i, per a aturar aquesta inflació, s'ha de fer que els salaris no pugin gaire; i amb això també aprofiten per a facilitar i abaratir l'acomiadament de les persones treballadors. Això ha fet que l'acomiadament estigui actualment al voltant dels 25 dies per any treballat. Bàsicament s'ha aconseguit una precarització, perquè els empresaris no amollen i els treballadors els ho posam fàcil. Els treballadors no estam organitzats suficientment per a lluitar per als nostres drets i anar avançant en aquest sentit.

El llibre és una crítica al model capitalista implantat a les Illes Balears o simplement una constatació dels fets?

No crec que hagi de ser possible o no un canvi de model sinó que és necessari i no hi ha més sortida si no volem acabar encara més precaritzats com a classe treballadora. El llibre constata uns fets perquè és un llibre d'història i constata una situació de precarització i expansió capitalista, una acumulació de capital cada cop en manco mans i les miques per a la classe treballadora.

Un aspecte que crida l'atenció, i que s'agraeix, és com utilitza elements de la cultura popular per a vertebrar el seu relat.

Jo som el primer que com a historiador, quan llegesc llibres d'història, m'avorreixo i he intentat, en la mesura del possible, fer un llibre distès que la gent pogués llegir. Per això ajuda molt posar referències. Els lectors es reconeixeran amb, per exemple, Rafaella Carrà o Julio Iglesias que surten al llibre i ajuden a situar el moment històric. O si esmentam que va guanyar la lliga el Reial Madrid o la Reial Societat també ajuda a situar. Faig referència al ciclisme perquè és una cosa que m'agrada a mi i als que els agrada, i si xerr d'en Bernard Hinault es poden sentir reflectits, i és una manera més fàcil d'entrar en la història. Si contàs només els fets com vagues, ocupacions d'edificis i altres vaig pensar que podia ser repetitiu i així tenia l'opció de donar una mica més de relat.

Llegint el llibre un s'adona que l'acció directa és avui dia gairebé anecdòtica...

Ja ningú parla de classe treballadora

Això va lligat a un procés de crear individualismes, de consolidar el consumisme, de rompre arrels que teixien col·lectius; és un procés que ha passat a tot el món, sobretot al món capitalista on han creat consumidors. Ja ningú parla de classe treballadora i, fins i tot, els mateixos treballadors prefereixen telefonar a un advocat o estar afiliats a un sindicat perquè et duguin un advocat de franc que no organitzar-se al mateix lloc de feina i teixir aquestes complicitats necessàries per a dur endavant l'acció directa. ■

ELOGI DE L'EDUCACIÓ LENTA

Joan Domènech Francesch,
joan.domenech.francesch@gmail.com

La meua reflexió sobre el temps a l'educació es fonamenta en dues grans qüestions. La primera és la concepció de l'escola com una institució educativa que, com a tal, manté una ambivalència amb la societat. Una ambivalència que es basa en entendre l'escola com una institució creada i sostinguda per la societat, construïda des d'una certa autonomia d'aquesta, però amb les finestres obertes cap a ella. L'escola desenvolupa en el seu currículum dos grans principis: aprendre a llegir i escriure el món, i ho ha de fer des d'aquesta autonomia independència que la configura com a institució.

I la segona, és l'acceptació de que vivim una societat plenament accelerada. Una societat, en la qual el déu Kairos, el del temps necessari perquè les coses puguin esdevenir, ha estat arraconat premeditadament de les nostres vides quotidianes i de la majoria dels àmbits de la societat. L'imperi de Cronos s'ha imposat i el temps ha esdevingut una cotilla que ha empresonat i empresona el nostre benestar, la possibilitat de desenvolupar-nos qualitativament, el nostre creixement com a persones i, a la vegada, la necessitat de la nostra intervenció crítica en una societat amb una multiplicitat d'emergències socials, econòmiques, ecològiques; en definitiva, humanes.

Vivim una societat plenament accelerada

L'escola i l'educació no s'escapen d'aquesta colonització del deu Cronos.



El temps escolar ha esdevingut un temps accelerat, fragmentat, colonitzat i quantificat... i això ens ha portat de forma indefugible a una educació en què el saber està fragmentat i desconnectat entre ells, els currículums sobrecarregats i plens d'aprenentatges fets abans d'hora, el coneixement superficial i fugisser, el temps organitzat de forma vertical sense implicació de l'alumnat i l'escola enfocada a la recerca de resultats quantitatius només en alguns aspectes concrets dels seus aprenentatges.

En quin moment hem perdut de vista que el creixement personal de l'alumne és un creixement global, en el qual són tant importants les diferents disciplines del saber, com la seva actitud i implicació en els aprenentatges? On han quedat els principis de l'educació segons l'Informe Delors? On està la finalitat de construir

coneixements per a la vida? Quan hem deixat de pensar que l'educació és una eina carregada de futur i hem acceptat, de forma resignada, que només els escollits podran accedir als aprenentatges que els permetran una vida plena en una societat més desigual i injusta?

Quan hem deixat de pensar que l'educació és una eina carregada de futur

Vivim des de fa unes quantes dècades el fenomen del fracàs escolar. I davant de les xifres enquistades en les estadístiques oficials –abandonament, fracàs, coneixements no rellevants, crisi en la formació professionalitzadora, distància entre el món educatiu i el



productiu...- la resposta de la societat a través de l'acció dels seus governs i administracions, amb alguns matisos, és molt semblant: insistir en un model propi d'una societat que consolida amb l'educació la segregació social. I practicar una mena d'esquizofrènia permanent, en la qual el discurs general va en una direcció i les pràctiques en una molt diferent: Si els alumnes fracassen en matemàtiques, augmentarem el nombre d'hores que fan matemàtiques. Si tenen resultats deficitaris en anglès, hauran de fer més hores d'anglès o fer-lo com més aviat millor... i així successivament.

Canviem les formes, però el fons, el model educatiu, segueix sent, sovint, un model en la pràctica transmissiu que valora la resposta unívoca, el nivell estàndard, "l'alumne mitjà": una entel·lequia clàssica de l'educació més tradicional. I el principi que com *més i més aviat, millor*. I la societat és diversa, i l'alumnat també ho és, i les cultures, les formes de vida, els interessos i les necessitats, són diversos i rics i ens plantegen cada dia reptes nous als quals cal donar resposta. I si l'escola ha de respondre a les necessitats de tots i de tothom, necessitem un enfocament molt diferent.

L'educació lenta vol posar la mirada en el temps escolar i educatiu. I com aquesta mirada pot ser significativament decisiva per tal de

recuperar l'essència de l'educació, (aquella essència que va definir Kant, "l'educació ha de servir per a formar ciutadans lliures capaços de pensar per ells mateixos) i esdevingui un instrument per al creixement i el benestar de les persones.

L'educació lenta vol posar la mirada en el temps escolar i educatiu

I tot això ho ha de fer en el context social, cultural i econòmic del segle XXI. Sabent que el coneixement i la informació està a l'abast de totes les persones, al marge de l'escola formal. I que la globalització contextualitza en cada comunitat concreta uns problemes d'abast planetari, interconnectats profundament i als quals cal donar resposta si volem garantir, fins i tot, no solament el nostre benestar individual, sinó també la nostra supervivència com a espècie.

Avui tenim la sort que allò que van ser grans intuïcions de pedagogs i pedagogues del passat (Dewey, Montessori, Decroly, Freinet, etc.) se sostenen amb evidències científiques que ens diuen com els infants i els joves aprenen, quins són els contextos

organitzatius i d'aprenentatge més favorables per a aquesta educació. I ens ho diuen, a la vegada, amb un respecte profund a la idea de fragilitat i d'imprevisibilitat que l'educació representa com a activitat humana i cultural.

Pensar en el temps que es necessita per a cadascun dels nostres alumnes, pensar els diferents temps que necessiten per a aprendre, insistir en el temps d'alt rendiment educatiu, en la interrelació temporal de totes les àrees i disciplines per a l'aprenentatge, en la relació entre el temps de dintre i el de fóra l'escola... I entendre que tot aprenentatge, que s'ha de fer amb esforç, necessita prèviament trobar el sentit i el perquè... ens obliga a retornar a l'escola el temps de Kairos i començar a relativitzar el temps Cronos que ha colonitzat l'escola actual.

Segurament caldrà arribar a alguna mena de pacte entre Cronos i Kairos. Però tenim moltes evidències de que les coses importants succeeixen lentament. Els aprenentatges amb sentit necessiten tot el temps del món i, probablement, perduren al llarg de la vida. Introduir aquesta mirada té conseqüències en el dia a dia de les nostres escoles i en la cultura i el clima que s'hi viu. És un repte que ens obliga potser a anar contracorrent. Però és una finalitat que aprofundeix en la nostra professionalitat i també contribueix a que incorpori un ampli sentit cultural i polític.

Les coses importants succeeixen lentament

L'educació lenta no és un nou paradigma educatiu, ni una proposta ambigua i de pedagogia tova, ni reivindica el *laissez faire* en educació. És una proposta d'intervenció i de compromís vers el fi últim de l'educació i, a la vegada, un toc d'alerta sobre els problemes que tenim i una proposta per a retrobar un camp de reflexió i acció conjunta que ens permeti abordar-los amb més consciència. ■

Bones Festes i venturo's

2022

*"No t'aixegis al matí esperant que sigui un bon dia,
aixeca't sabent que depèn de tu fer que ho sigui"
(Victor Küppers)*



STEI
INTERSINDICAL

ESCOLA DE FORMACIÓ I MITJANS DIDÀCTICS



COMPROMESOS AMB UNA
FORMACIÓ DE QUALITAT
QUE ENS POSSIBILI TI UNA
MILLORA EN LA NOSTRA
TASCA



SEGUEIX-NOS I INFORMA'T



WWW.STEI.CAT/FORMACIO